

Fakkel van vernieuwing

Onder dit motto organiseerde de Mariëburgvereniging samen met enkele vernieuwingsbewegingen op 16 oktober haar najaarscongres in de Janskerk te Utrecht. Sprekers waren daar emeritus hoogleraar theologie aan de universiteit van Nijmegen professor Hermann Häring, de naaste medewerker van Hans Küng, met als co-referent professor Angela Berlis, theoloog en priester van de Oud-Katholieke Kerk.

Het is ondoenlijk om in het korte bestek van een column een samenvatting te geven van de inleidingen die door beide referenten gehouden werden. Ik kan slechts proberen, om de conclusies die beiden uit hun betoog getrokken hebben te verwoorden. Häring koppelt het motto van deze studiedag Fakkel van de vernieuwing aan woorden uit psalm 124,7 waar gezegd wordt: 'Het vogelnet is gescheurd; wij zijn ontsnapt en vrij!' Eén van zijn conclusies luidt voorzichtig: 'De radicale hervorming van de (katholieke) kerk is niet zonder risico. Daarom moeten vastbeslotenheid, prudentie, een intensieve communicatie en de uitwisseling met andere landen hand in hand gaan. Verkeerd zijn echter de uittocht uit de kerk of de berusting bij de situatie. Bij het eerste verdwijnt alle invloed, bij het tweede alle leven. Tenslotte heeft Noach de ark gebouwd, voordat de grote vloed is gekomen.'

Berlis zegt in haar betoog: 'De fakkel van de vernieuwing kunnen we alleen maar doorgeven, wanneer we ons ervan bewust zijn dat

wij de fakkel niet zelf ontstoken, maar van anderen vóór ons hebben overgenomen. Het is een gift aan ons om de hervorming verder te dragen. De heilige Ruach, die vanaf het begin onlosmakelijk met de Kerk is verbonden, is bijna een garantie dat de hypertrofie - de overmatige of buitensporige groei - van het pausdom zal worden teruggeleid naar de authentieke Petrusdienst. Wij zijn in dit proces luisteraars, ontvangenden en niet degenen die daaraan in de eigenlijke zin vorm geven. Ons begrip van het katholieke wordt verbreed als we daar ook de herinnering aan de kerk van alle plaatsen en alle tijden bij betrekken. Slechts dan wordt recht gedaan aan het woord en de inhoud van katholiek.'

Beide inleiders formuleerden hun conclusies voorzichtig en zorgvuldig. Het mag duidelijk zijn, dat zij geen revolutionaire ideeën naar voren brengen, maar wel helder zijn in de weg die gegaan moet worden. In ons land zijn gelukkig ook geloofsgemeenschappen, die op deze wijze met open vizier naar nieuwe vormen van spiritualiteit zoeken en oude geloofsformuleringen hedendaags interpreteren. Maar velen zijn fysiek niet in de gelegenheid zich daarbij aan te sluiten. De Mariëburgvereniging biedt zich aan om deze beweging te faciliteren. Gods Volk onderweg verlangt immers naar een kerk, die herberg is langs de wegen die het gaat. Kunnen wij daar nog iets aan doen?

T.B.

In stilte

Schrijnend
was dit afscheid

één bloem slechts
op haar kist

intens stil
bleef het geweest

geen vriend,
familie om haar heen

is er dan niemand
die haar mist

schreiend
neem ik afscheid

één bloem slechts
op haar kist

*Jan Rikken, Macharen
Kunst in't Hart
Oss 2008*

November 2010

Het weer nodigt uit om je te verdiepen in het leven. De Roerom probeert daarbij handreikingen te bieden. Hoe in een parochie begeesterd gewerkt wordt aan een nieuw gezicht van de Kerk (8), hoe gemeenschappen elkaar zoeken en vinden (18) en hoe een dorpsgemeenschap leeft (19). We gedenken Willem Vogel, kerkmusicus (10), besteden aandacht aan een eeuwenoude orde (14) en aan een oud gebruik (16). In het centrum van deze Roerom een artikel over de aard van de opbloeiende religiositeit (12). Een verhaal van een missionaris uit Brazilië (23) en van Marion uit de woestijn (17). Inzendingen voor Samen op pad (7) en Gedicht Gedacht (5). De lezenswaardige bijdragen van onze vaste medewerkers zoals Aanhalig-Steken, cartoon, Toon van Beek (24) en anderen (1.4.6.9). De columns zijn te vinden op 9.11 en 15. Veel genoegeen.

Redactie

Nieuws-, service- en communicatieblad voor mensen betrokken bij kerk en samenleving.

Redactie:

Nel Beex-Roos, Franck Ploum, Pieter Reesink, Peer Verhoeven, Ad Wagemakers

Medewerkers:

Ton Baeten, Toon van Beek, Josée van Blanckenburgh-Wijnen, Joost Koopmans, Jeanne van Leijsen, Huub Schumacher, Margreet Spoelstra, Gérard van Tillo, Cor Versteeg, Marcel Zagers, Rob van der Zwan

Vormgeving:

Ad van Beurden, Tilburg

Uitgever:

Stichting 'De Roerom' is gevestigd te 's-Hertogenbosch. KvK 's-Hertogenbosch S 41083196.

Stichtingsbestuur:

Leny Bastiaanssen-Verhoeven, Tilburg; Jan de Beer, Geldrop; Mebius Brandsma, Waalre; Denis Hendrickx, Tilburg; Cees Remmers, Hilvarenbeek; Marlies Scheepens-van Dijk, Tilburg; Bart Verreijt, Soest; Hans Wagemakers, 's-Hertogenbosch; Peter Wouters, Berkel-Enschot

Verschijnt:

Tienmaal per jaar. Prijs € 22,50; buitenland € 34,00.

Redactie en administratie:

bezoekadres:
Gasthuisring 54, 5041 DT Tilburg;
Telefoon (013) 545 58 00
postadres: Postbus 90105,
5000 LA Tilburg

Banken:

ABN-Amro Bank, Tilburg
nr. 26.48.19.950;
ING Bank nr. 3406513

Redactie-secretarie:

Nel Beex-Roos
e-mail: redactie@deroerom.nl

Abonnementen-administratie:

Truus Kuipers
e-mail: adm@deroerom.nl

Internet:

www.deroerom.nl

Productie:

Van Beurden Graphics, Hassetstraat 96, 5046 LM Tilburg;
e-mail: vbg@becos.nl

ISSN 0921-5468

Brieven

Redactie

Daarom niet

Het abonnement op De Roerom heb ik niet gekocht om kennis te nemen van de politieke mening van uw medewerkers. Het artikel *Tijd van onbehagen*, op het voorblad van uw oktoberuitgave, is voor mij de druppel om het abonnement op De Roerom op te zeggen. Met een vriendelijke groet,

Th. Tholhuijsen, Breda

Mijn dank

Langs deze weg spreek ik mijn dank uit voor het publiceren van mijn schrijven over de censuur van liederen. Vanuit Heeswijk heb ik ook een mooie en positieve reactie ontvangen. Ik heb van mijn zus, zr. Dominique, een abonnement op De Roerom gekregen. Wij vinden het een inspirerend blad. Met wij bedoel ik onze kaspasliturgiegroep van vijf personen die in onze parochie tweemaal per jaar een Woord/communieviering verzorgen. Wij zoeken als thema een maatschappijkritisch onderwerp dat raakvlakken heeft met kerk en geloof. De teksten van de gebeden maken we meestal zelf. Voor de a.s. viering voor Christus Koning heb ik het volgende gedicht geschreven. Misschien heeft u er iets aan. Nogmaals mijn dank en de hartelijke groeten

Ik ging een koning zoeken
en trok de bergen in.
Ik keek en zocht in alle hoeken
maar vond geen koning naar mijn zin.
Ik bleef die koning zoeken
en trok door stad en land.
Raadpleegde ook vele boeken.
Ik vond maar geen koning, want
Hij heeft mij wel gevonden.
Dat was toch zijn liefste wens.
Het was een man met vele wonden.
Die zei 'Het koningschap is in De Mens'.

Jan de Vroedt, Hardinxveld-Giessendam

Eigen geweten

Het doet pijn te moeten ervaren, dat steeds minder gelovigen de kerk weten te vinden. Wat onlangs duidelijk merkbaar was tijdens het voorgaan op zondag van een priester samen met diaken, toen er slechts vijf gelovigen aanwezig waren. Hoe pijnlijk moet dit ook zijn geweest voor betreffende voorgangers, die voor deze tijd op hun manier er toch iets moois van trachtten te maken. Zou de reden hiervan toch niet grotendeels gezocht moeten worden bij de leidinggevenden in onze Kerk, die moeten staan voor het uitdragen van liefde en mededogen. In sommige opzichten slaagt men daarin o.a. bij opvang van illegalen en zwervers, maar vaak ook niet. Zoals de opstelling bijv. tegen andersgeaarden, die duidelijk vanuit Rome veroordeeld worden. Een afwijzen dus van door God zo geschapen mensen.

Er is eens geschreven 'Er ligt voor elk mens een stukje hemel op aarde', wat ik heel graag wil geloven. Maar de kerkelijke leiders moeten dan wel meer rekening houden met de veranderende wereld. We leven niet meer in de middeleeuwen, toen alles aangenomen werd wat Rome dicteerde. We zijn geschapen met eigen wil en geweten en hopelijk ook verstand om goed van kwaad te kunnen onderscheiden. Daarnaast handelend blijft de mogelijkheid onze eigen keuzes te maken, waardoor ons stukje hemel op aarde waarschijnlijk beter zichtbaar wordt. We kunnen alleen maar hopen en vertrouwen dat de kerkelijke leiders hiervoor begrip krijgen.

Ria Lemmers-Dekkers, Beneden-Leeuwen

Ik zat er naast

Wat heeft uw artikel *De rol van de vrouw in de kerk* in de laatste Roerom mij goed gedaan. Opgegroeid in een gezellig groot katholiek gezin, waar ik erg kon genieten van alle rituelen zoals bruidje zijn of iedere ochtend een andere kindermis zingen ...in mei en oktober met z'n allen naar 't lof etc. etc. Wat ik echter als kind nooit kon begrijpen, waarom mijn broers wél en ik geen misdienaar mochten zijn en ik heb dat toen ook bij herhaling aan mijn moeder gevraagd, maar zij kon er géén antwoord op geven. Mijn broer priester... ik niet... wéér zo'n vraag. Onze dochters theologie maar géén wijding ...wéér zo'n gevoelig onderwerp. Nu, bijna 80 leg ik me er bij neer, maar met héél veel moeite, als u bedenkt dat toen in mei jl. mijn man 't pro ecclesia kreeg, de dienst werd geleid door een Braziliaanse priester. Verleden week nog werd bij een begrafenis van een familielid de dienst gehouden door een onverstaanbare Poolse priester. Allemaal prima mensen, maar we zijn géén missiegebied en hebben ze helemaal niet nodig met 'n land vol schitterende capabele vrouwen (aan de zijlijn). Toen ik het artikel las van pater A.H. Te Dorsthorst omi werd ik blij ... Zie je wel... ik zat er toch nooit zo ver naast. Heel veel dank en warme groet.

Lenie de Wit-Duivesteijn, 't Zand (N.H.)

Blij bericht

Als het in kerk en natuur kil wordt, heeft een onverwacht blij bericht een weldadige invloed op je. Ik heb zo'n bericht. Zaterdag 27 november is er weer een gloedvolle Studiedag in Gemert over *Het eigene van christelijk geloven als je aan de wereldgodsdiensten denkt*. Een spannende, verrijkende en gezellige dag. Omdat er nogal wat georganiseerd moet worden vraag ik u tijdje in te schrijven. Voor een meer inhoudelijk overzicht zie *De Roerom* juni 2010, p. 20. Hartelijk gegroet.

Huub Schumacher, Elshout

Het is mensen gegeven

Peer Verhoeven

'Toen ik achttien was, had ik een heel diepe ervaring. Het gebeurde aan me. Wat dan? Als ik dat probeer te vertellen ga ik stamelen. Ik voelde me in die tijd niet gelukkig. Maar dwars door alles heen ervoer ik ineens een Liefde die alles omvat. Ik was een heel nietig wezentje in een heel Grote Werkelijkheid, die mij vulde met liefde en zin. Het voelde als God. Was het iemand of iets? ... Wat ik voelde was een geheimvolle Aanwezigheid die mij eindeloos te boven gaat en die tegelijk verborgen is in alles. Ik voelde me verbonden met alles en iedereen ...' (Loes Marijnissen in *Vanuit het binnenste van de ziel*, Abdij van Berne 2010) Geloofsleer gaat wijken voor geloofsfeer, verstand voor intuïtie, dogma en belijdenis voor mystiek ervaren en beleven. Dit proces is gaande, intensieveert zich en mag genoemd worden.

In het moment de Eeuwige
in de tijd de Oneindige beleven -

in lief en lach blijde hoop,
in leed en lijden liefde proeven -

doorheen verval en dood
leven zien.

Wees zo voor ons grond
onder de voet, bron van hoop -

Wees zo in ons
God en Goed.

De Eeuwige in de tijd

Sommige mensen *hebben van nature* wat anderen slechts met de grootste moeite te pakken krijgen. Er zijn mensen die *'t in de vingers hebben*, met gemak een perfect resultaat scoren. Sommige mensen blijken *'n talenwonder*, hebben *'n wiskundeknobbel* of zien met *'n half oog* wat anderen met twee ontgaat.

Zo blijken er ook mensen te zijn die een gevoelige diepte-antenne hebben. Gaat het over verschijningen in Lourdes en Fatima, waar Maria aan kinderen verscheen, moeten we dan - wat velen maar moeilijk kunnen - denken aan een heldere gloed, een vrouwenfiguur die uit 't niets ineens aan de hemel, in 'n boom of in een donkere nis oplicht ?

Of gaat het hier om een weliswaar bijzondere maar toch 'natuurlijke' gave van sommige mensen - wellicht met name kinderen - om in de tijd de eeuwige te beleven, in het aardse het oneindige te ervaren; - mensen voor wie het onzichtbare gezicht heeft, de stilte spreekt ?

Er zijn mensen die heel reëel, bescheiden, zelfs schuchter 'bekennen' gezien, ervaren, beleefd te hebben wat verborgen, buitenwerelds heet.

(Meditatie 30/10/2010 Open Kerk Helvoirt)

Het ontgaat Me niet

Gij die
misseelden uitzuigt
en armen uitbuit, -

ge zit te popelen
tot het feest voorbij is
en de rustdag ten einde, -

dan kun je
met je graan de markt op,
je koren verpatsen,

met de weegschaal knoeien
de maat verkleinen
en de prijs verhogen; -

de kleine man raakt
uit de markt; zijn armoe
lap je aan je laars.

Weet wel, dat
van al wat je uitspookt
Mij niets ontgaat.

Gods woord!

(Amos 8,4-7; 25 d.h.j.c
Vert. Peer Verhoeven)

Niet doen!

Laat je niet verleiden
tot opboksen tegen elkaar,
competitie met een ander;
tot schele ogen maken.
Zoek samen de goede geest
in zaak en vermaak.

Hang je niet op
aan gescoord resultaat,
behaald succes;
aan applaus en loftrompet.
Wek de goede geest
met eigen hand in eigen hart.

Smaak het leven,
wat sober is en sereen,
wat je hart beroert,
je aanspreekt in de stilte,
Beleef de goede geest
in omzien naar elkaar.

James Tissot *Profeet Amos*

Bezinning

Doe eens niets;
dat doet iets.

Ben eens stil;
dat spreekt.

Hoor je hart;
wat zegt het?

Die mensen

Mensen die
zich grote zorgen maken
in het ongewisse verkeren
een bang vermoeden hebben.
Ontloop hen niet; bid voor ze.

Mensen die
zwaar getroffen zijn
een gevoelig verlies leden
met groot gemis verder moeten.
Ga met hen mee; bid voor ze.

mensen die
mismoedigden opmonteren
vertwijfelden vertrouwen geven
zieken en stervenden nabij zijn.
Ben zuinig op hen; bid voor ze.

Rituelen

Gérard van Tillo

Met enige regelmaat verschijnen er publicaties over moderne rituelen. Vanwaar deze belangstelling? Wat zijn rituelen en waarvoor dienen ze?

Bij ritueel wordt op de eerste plaats gedacht aan religieuze plechtigheden en ceremoniën. Maar collectieve rituelen komen ook in vele andere situaties voor zoals bij rechtszittingen, op universiteiten, bij militaire parades, politieke bijeenkomsten, sport, culturele manifestaties enzovoorts. Ook in het privéleven zijn er gebeurtenissen die met een collectief ritueel gepaard gaan zoals geboorte, verjaardagen, huwelijk en overlijden. Zelfs dagelijkse activiteiten zoals de maaltijden in gezin of groep kunnen rituele aspecten krijgen.

Kern

Een ritueel is symbolisch gedrag. Daarbij kunnen alle denkbare gedragsaspecten worden ingeschakeld zoals het gesproken woord, handelingen, gebaren, klederdracht en de context waarin het symbolisch gedrag gesitueerd is. Zo is de babykamer in gereedheid brengen een voorbeeld van de rituelen rond de geboorte van een kind. Daar is de nieuwe bevolkingsaanwas straks te bewonderen en worden de beertjes en rammelaars in ontvangst genomen. Het symbolisch gedrag wil het gebeuren benadrukken en de bijzondere betekenis ervan tot zich laten doordringen en met anderen delen.

Herhaling

Een belangrijk hulpmiddel om dit doel te bereiken is het element van herhaling, niet alleen dat rituelen in steeds dezelfde vorm herhaald worden als daar aanleiding toe is bijvoorbeeld bij verjaardagen, promoties en dergelijke, maar ook dat het element van herhaling zelf deel uitmaakt van de opbouw van afzonderlijke rituelen. Voorbeelden hiervan bij kerkelijke rituelen zijn de herhaalde aanroepingen en gebeden. Bij profane rituelen zoals een academische sessie klinken bij herhaling hommages aan de wetenschap, de universiteit, de faculteit en aan degenen die er de dienst uitmaken. De opbouw van het ritueel voorziet in een kader om de symbolische betekenis van het ritueel met nadruk voor het voetlicht te brengen.

Nieuwe rituelen

Het bijzondere van de nieuwe rituelen die in deze tijd ontstaan, zijn - naast het veelal profane karakter ervan - de gebeurtenissen die er aanleiding toe geven. Het zijn niet alleen, zoals vroeger, de grote rites de passage en belangrijke vieringsmomenten maar ook de kleinere overgangen en minder belangrijke aanleidingen rond bijvoorbeeld relaties en partnerschap, werk, ziekte, reizen en vakanties. Daarbij valt

P. Alechinsky, *Wandeling op het strand*, België 1949

op dat niet alleen positieve voorvallen met ritueel omgeven worden, maar ook negatieve zoals echtscheiding, ziekte, afscheid en het afsluiten van een bepaalde periode of activiteit.

Functies

De populariteit van rituelen is op de eerste plaats terug te voeren op de functies die ze voor mensen vervullen. Op betekenisvolle levensmomenten formaliseren ze het gedrag en bieden daardoor een kader aan om allerlei zaken tot uitdrukking te brengen en te verwerken. Belangrijke aspecten die daarbij aan de orde komen zijn dikwijls de band van het te vieren moment met het verleden, de overgang naar de nieuwe situatie en de relatie naar de toekomst. Andere punten die dikwijls naar voren komen zijn de waardering voor het goede van wat gevierd wordt en het bezweren van alles waardoor het bedreigd wordt. Andere gewaardeerde aspecten bestaan in de mogelijkheid tot zelfexpressie en het samenbindend karakter van de rituele bijeenkomst. Vooral als het gaat om rituelen op het werk of binnen organisaties, verenigingen en groepen, spelen ook vaak bevestiging van macht en rechtvaardiging van een bepaald beleid een rol.

Opleving

Als oorzaak van de opkomst van deze profane rituelen wordt dikwijls de teruggang van kerk en godsdienst genoemd. Mensen die geen band meer hebben met een kerk zouden toch behoefte hebben aan ritue-

len en zo komen tot een hogere graad van ritualisering van de verbanden waarin ze leven en van het leven van alledag. Hoewel dit zeker een rol speelt zijn er ook andere verklaringen, die wellicht met de kerkelijke teruggang samenhangen. Een daarvan is, dat allerlei waarden zoals saamhorigheid en zorgzaamheid uit onze moderne maatschappij dreigen te verdwijnen. Veel mensen staan daar ambivalent tegenover in de zin dat zij het wel betreuren, maar er niets tegen ondernemen. Het enige waartoe ze wel bereid zijn, is de rituelen waarin deze waarden tot uitdrukking worden gebracht handhaven en desnoods nieuwe rituelen creëren om ze te benadrukken. De rituelen verwijzen dan niet naar een bepaalde werkelijkheid maar komen daarvoor in de plaats. Ze worden dan tot een vervangend surrogaat voor alles waar ze naar verwijzen.

Verandering

De behoefte van onze tijd aan machtsvertoon lijkt ook oorzaak voor de opleving van het ritueel. In een maatschappij waar het bindmiddel van de saamhorigheid ontbreekt groeit de behoefte aan leiding van bovenaf. Die machtsposities worden bevestigd en versterkt in rituelen. Ik heb me altijd geërgerd aan de pijnlijke precisie waarmee de volgorde van belangrijkheid in de courtège bij academische sessies wordt vastgesteld. Iets dergelijks zie je ook steeds meer in kerkelijk verband gebeuren. Hoewel de katholieke kerk de eucharistie als het heiligste ritueel beschouwt, wordt dit soms ook gebruikt om de machtsposities te markeren. Omdat ik in verschillende parochies werk, ben ik betrokken bij en hoor ik van regionaliseringsprocessen, waarbij een aantal parochies tot één regioparochie worden samengevoegd. De stadia die dergelijke processen doorlopen worden soms gemarkeerd met eucharistievieringen. Deze worden vaak voorgegaan door degenen die in de nieuwe parochie de dienst zullen uitmaken zoals de bisschop, de deken en de regieleider of de pastoor van de nieuwe parochie. Wie dit niet onmiddellijk doorheeft hoeft alleen maar naar de preek te luisteren. Hoewel de gelovigen regelmatig worden aangespoord actief aan de liturgie deel te nemen is het bij zulke gelegenheden niet de bedoeling dat zij hun mening laten horen. Wel zijn er inspraakavonden om de gelovigen over de plannen te informeren.

Open Deur

Novemberthema: Biechten.
(079) 362 86 28 (8.30-12.30 u.);
opendeur@boekencentrum.nl

Gedicht Gedacht

Keuze van redactie

Uit de vele gedichten en compact geformuleerde gedachten die De Roerom in een aanhoudende stroom worden toegestuurd maakt de redactie een keuze. Deze keuze zegt niet alles over de kwaliteit van de gekozen en niet-gekozen teksten!

Mijn geloven

Ik heb heel vroeg, als kind, leren geloven in de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Talloze jaren is dat de basis geweest voor de wetenschap: mijn heil komt van Boven.

Dat geloof heb ik beslist niet verloren. Maar ik heb er aan gesleuteld, gebroken, geschaafd. Sinds lang voel ik me niet meer verslaafd aan wat ik uit Rome allemaal kan horen.

Ik voel me nu kerk met degenen die wagen op zoek te gaan naar het Heil, het Licht dat zich vertoont om ons heen: in 't gezicht van wie onze hulp, onze aandacht vragen.

Zo is mijn spiritualiteit gericht. Zo wordt mijn credo nimmer ontwricht!

Joke Forceville-van Rossum

Zichzelf beklad

In 1995 werden gedenktekens op de fusil-ladeplaats van het Nationaal Monument Kamp Vught beklad met teer. Als reactie schreef een onbekende op een stuk papier een gedicht en hing dat op aan het hek. Het gedicht is later in brons gegoten.

Kon je teer smeren
over steen, namen, verleden?
Dwaze stumper, zulke namen
zijn nooit uit te wissen.
Ze staan gegrift in talloze
mensenzielen, onaantastbaar
voor jouw verziekte haat.
Ze staan met vuur geschreven
aan de hemel, welks licht
jou onverdraaglijk is.

Je hebt niets bereikt,
Teerling.
Je hebt voor alles alleen
je eigen naam besmeurd
- niet die van hen;
zij glimlachen om jouw woede.
Badend in het licht
wiegend op Gods adem
en zingen heel zacht en stil
voor wie het horen wil:
Vrede.

Dus

Als alles wegvalt
blijf ik over.
Nou en?
Ik was er altijd al.
De rest is er maar bijgekomen.
Ik ben degeen die ik blijven zal.

Een ander kan mij slechts vertellen
wat hij van anderen heeft gehoord.
En anderen hebben het
weer van anderen
en niemand weet het juiste woord.

Dus,
ik ben ik
en zal dat blijven.
Ik zwem alleen in het grote bad
en weet,
als iemand mee zou zwemmen,
dan werden wij met tweeën nat.

Toos Boleij-Gulickx

Jij die weg bent

Rust zacht in onze dankbaarheid
jij lieve ziel van eeuwigheid
rust zacht in de herinnering
die nog maar naam bent,
lieveling.

Ga verder in Gods heiligheid
ga hand in hand doorheen de tijd
van gouden vredigheid gemaakt
God heeft je tijdloos
aangerakt.

In heiligheid zul jij bestaan
je leven zal steeds met ons gaan
je voorbeeld zal ons dienstig zijn
rust zacht, jij lief, en
heb het fijn.

Ine Verhoeven

Tranen

mijn ogen zijn door tranen haast geblust
een overvloed van hartzeer en ellende
hun springtij komt maar niet tot rust
de duisternis kent maar geen einde

toch gaan mijn ogen naar u uit
verwachten uw verschijning
verlangend naar uw koninklijk besluit
bevreesd voor uw verdwijning

ik sla ze op en richt ze naar u toe
en naar uw werkeloze handen
van smeken word ik murw en moe
en ben niet ver van knarsetanden

gebaar naar mij in goedheid
en strek uw handen uit naar mij
verlicht mij in uw milde wijsheid
nu stelp mijn tranen sta mij bij

Nico Tromp msc

Stilte

Gevraagd naar een oplossing
voor persoonlijke levensvragen
en de problemen van deze tijd
antwoordde Erich Fromm:
'Rust ... Stilte ervaren ...
Wie van richting wil veranderen
moet eerst stoppen.'

Monument Vught na de bekladning in 1995
vernieuwd en voorzien van bescherming

Bidden met grote letters

Huub Schumacher

Wat is in godsnaam 'bidden'? Daarover zou eens wat helderheid moeten komen. Er ontstaat in deze veel verwarring omdat je er 'van officiële zijde' weinig over hoort. Van officiële zijde wil zeggen: zij van wie je mag verwachten dat ze 'bidden' op een begrijpelijke manier in kaart brengen en op papier zetten; en wel zó dat de moderne mens het volgen kan.

Je treft, God zij geloofd, her en der ook supergoede beroepskrachten aan die je wat inzicht in 'bidden' verschaffen. Wat ze mij doen laat ik hier horen.

'De nabije toekomst van de kerk bestaat louter uit bidden en goed doen.' Dietrich Bonhoeffer 1944

Begonnen in de woestijn

Aan het einde van de 4e eeuw, ongeveer 16 eeuwen geleden, maakte een zekere Cassianus samen met medemonnik Germanus uit pure nieuwsgierigheid een tocht diep door de Palestijnse en Egyptische woestijngebieden, om er wat op de vangen ván en zo mogelijk in gesprek te gaan mét de in totale eenzaamheid alléén wonende woestijnmonniken. Cassianus wilde weten hoe zij hun dagen vulden; en vooral hoe ze daar, helemaal alleen, al die uren vorm gaven aan hun bidden. Hem interesseerde wat er omgaat in het hoofd van die vreemde zonderlingen? Wat zouden ze hem antwoorden op de vraag: wat is bidden eigenlijk?

Twee krachten

In het beroemde vroegchristelijke boekwerk *Collationes Cassiani - De Verzamelingen van Cassianus* - is te lezen wat die woestijnmonniken aan Cassianus en Germanus vertelden naar aanleiding van de vraag wat bidden voor hen betekende. Je kunt een biddende mens, aldus die monnik, vergelijken met een metselaar die een koepel gaat bouwen. Het enige wat hij heeft zijn stenen; geen touwtje om in de rondte te spannen, geen passer, geen liniaal ... alleen maar de stenen die hij

één voor één zó moet wegleggen, ronde na ronde, zodat er na een poos een echte koepel verschijnt. Wat doet die metselaar, vraagt de woestijnmonnik zich af. Hij beeldt zich eerst en vooral een middelpunt in en zal zich gedurende zijn arbeid innerlijk volledig op dat middelpunt gefocust houden. Vanuit dat middelpunt legt hij met zijn hand voorzichtig op enige afstand de eerste steen. Bij het neerleggen van de tweede steen laat hij zich ook weer gezeggen door het middelpunt waar hij zich opnieuw aan vasthoudt. Je kunt het al zien aan die twee stenen: ze liggen niet in elkaars verlengde; de tweede steen ligt ietsje meer naar binnen. En zo gaat de koepelbouwer door. Telkens bij het neerleggen van zijn stenen laat hij zich gezeggen door dat vaste middelpunt waarmee hij de ogen van zijn hart als het ware verkleefd heeft en vervolgens legt zijn hand in alle vrijheid de volgende steen op de plek die het middelpunt hem suggereert. Het is, zei de monnik, een voortdurend samenspel van twee krachten: de kracht die vanuit het middelpunt op de koepelbouwer wil inwerken én de openheid en vrijheid van de hand van de koepelbouwer om de steen dáár te leggen waar het middelpunt hem hebben wil.

Een levenshouding

Bidden is voor mij - vervolgde de monnik - een levenshouding. Bidden is niet een activiteit naast andere activiteiten. Het is veeleer een innerlijke gerichtheid op het middelpunt, op het liefdevolle geheim van al wat is, dat vervolgens alles wat ik op een dag doe mee mag inkleuren, bezielen. Met mijn innerlijk oog, met het beste van mijn hart, probeer ik voortdurend op God gericht te zijn. En die gerichtheid laat ik dan helemaal meedoen bij alle stenen die ik neerleg, bij alles wat ik op een dag doe: wakker worden, me wassen, aankleden, eten, mijn behoefte doen, mijn schrijfwerk, mijn hut schoonhouden, naar bed gaan ... alles en alles doe je vanuit je ontvangende openheid voor dat onzichtbare maar o zo werkzame middelpunt dat daardoor aan al je handelingen glans geeft.

Het woord 'bidden'

Die woestijnmonnik vertelde Cassianus en Germanus nog veel meer. Het is allemaal te lezen in de *Collationes Cassiani*. Weet je - en dat is interessant - dat het Nederlands woord 'bidden' etymologisch te

maken heeft met 'bieden', jezelf aanbieden, ter beschikking stellen van dat onzichtbare middelpunt van al wat is, van dat Liefdeshart dat klopt in het hart van jou en mij, van alles en iedereen. Jezelf aanbieden aan dat goddelijke Geheim, je ervoor openstellen en zeggen: God, doe in mij uw werk. Als je daartoe probeert te komen is alles wat uit je handen komt opbouwend, liefdevol, betrokken, toegewijd. Bidden is een manier van omgaan met mensen en dingen, van 's morgens tot 's avonds, alle dagen van je leven. Dat je een biddend mens bent blijkt uit de manier waarop je de tafel dekt, uit de zorg voor de planten in je tuin, uit de liefde waarmee je piano speelt, de bejegening van mensen die je tegenkomt, de manier waarop je je bed opdekt.

Bidden met kleine letters

Wat gewoonlijk onder bidden verstaan wordt kun je beter met kleine letters schrijven: een gebed uitspreken, bijbel lezen, danken voor de maaltijd, naar de kerk gaan, de rozenkrans bidden, naar religieuze muziek luisteren, een tekst overwegen, je morgen- en avondgebed bidden... Dat kun je bidden met kleine letters noemen. En dit bidden doe je om het bidden met grote letters - jezelf aanbieden, ter beschikking stellen - weer in je greep te krijgen en om dat alle uren van de dag te laten meespelen in alles wat je doet. Vandaar dat je bidden met kleine letters niet kunt missen, maar het gaat natuurlijk

om dat bidden met grote letters. Bidden met kleine letters wil het bidden met grote letters bevruchten en verstevigen. Al maak je de ene na de andere viering mee, al bid je Onze Lieve Heer van het kruis, maar je licht je buurvrouw pootje, dan ben je ver verwijderd van een biddend mens.

Spelling

Thema derde nummer 2010:
Werken. (0229) 29 64 96;
loet.swart@planet.nl

Samen op pad

Nel Beex

Kijk op Talent

Bartiméus Sonneheerdt in Doorn streeft er naar om mensen met en zonder visuele beperking met elkaar in contact te brengen door activiteiten te organiseren die gezamenlijk ondernomen kunnen worden.

Integratie

Belangrijkste doel is de integratie van mensen met een visuele beperking te stimuleren. Maar er is ook omgekeerde integratie. Mensen uit de samenleving worden uitgenodigd bij Bartiméus. Voor een bezoek aan de *Donkere belevingsruimte* of voor *Dineren in het donker*.

Najaarsconcert

Samen met een maatje winkelen, koffiedrinken, fietsen, een concert bezoeken, aan sport doen kan een feest worden, al is het nog zo'n simpel gebeuren. Mag je dan ook nog echt optreden dan is het feest compleet. En die gelegenheid krijgen ze. Ieder jaar wordt er een *najaarsconcert* georganiseerd, waarbij blinde en slechtziende artiesten optreden voor donateurs en relaties. Ze laten dan niet hun beperkingen maar juist hun muzikale talenten zien. Het is telkens weer een feest voor zowel de gasten als de artiesten zelf.

Jubileumconcert

De najaarsconcerten vormden de directe aanleiding om de 14e oktober 2010, de dag waarop de vereniging *Bartiméus Sonneheerdt* 95 jaar bestond iets bijzonders te organiseren. Zo ontstond *Kijk op Talent*. Om zoals Marianne Koppenol, coördinator van de evenementen, het zelf verwoordt: 'Kijk op talent is dit jaar voor de eerste keer georganiseerd. Muziek in het algemeen en zelf muziek maken is voor veel mensen met een visuele beperking erg belangrijk. Maar de ervaring leert dat zij niet altijd toegelaten worden tot de reguliere talentenjachten. Bovendien zijn ze vaak zelf ook te bang om de stap naar het podium te zetten. Daarom een talentenjacht speciaal voor deze groep mensen begeleid en uitgevoerd door *Cardo Artiestenbureau* gericht op mensen met een beperking. Een jaarlijkse herhaling van deze talentenjacht lijkt vooralsnog niet haalbaar. Financieel niet, maar ook niet qua omvang van deelnemers. Ook zouden we het liefste zien dat mensen met een visuele beperking in de toekomst gewoon kunnen/willen meedoen met de reguliere talentenjachten. Voor de integratie is en blijft dat simpelweg het beste. Mocht dit niet zo zijn en gezien het grote succes en enthousiasme van *Kijk op talent 2010* zullen wij bij ons 100 jarig bestaan een herhaling zeker in overweging nemen.'

Voor iedereen

Iedereen met voldoende muzikaal talent kon meedoen aan Kijk op talent. Het talent werd beoordeeld door een deskundige jury aan de hand van geluidsopnamen, vervolgens tijdens lokale audities en regionale halve finales en tot slot tijdens de finale zelf. Leeftijd speelde geen rol. De jongste deelnemer was 9, de oudste - een van de finalisten - 63. De talentenjacht is gepromoot bij de diverse blinden- en slechtziendenorganisaties. Verder is er aandacht van de landelijke media besteed aan de talentenjacht. Aanmelding kon plaatsvinden via een speciaal Kijk-op-talent-website en rechtstreeks bij Stichting Cardo. Tijdens de audities en de halve finales zijn de kandidaten - vijftig in totaal - door opbouwende kritieken en vakinhoudelijke tips van juryleden en begeleiders van Cardo voorbereid op de finale. Cardo bleek daarbij hun steun en toeverlaat.

Groot feest

De deelname aan de finale was voor de kandidaten op zich al een groot feest en een indrukwekkende ervaring. Alle kandidaten houden zich met muziek bezig. Het optreden voor een groot publiek, de muzikale bagage van juryleden, de begeleiding en het enthousiasme van fans en publiek zal hen ongetwijfeld stimuleren in hun verdere muzikale leven. Voor de een betekent het een extra stimulans om een muzikaal stuk in te studeren en voor ander een eerste stap richting professionele optredens. *Bartiméus Sonneheerdt* zal

kandidaten gedurende enige tijd proberen te volgen en waar mogelijk in te zetten voor eigen concerten. *Cardo Artiestenbureau* verzorgt ook optredens in het buitenland. Zo heeft *Kijk op talent* ook internationaal betekenis. Bovendien was een van de kandidaten woonachtig in België en waren er diverse kandidaten die hun roots in het buitenland hebben.

Zinderende finale

Ze hadden er echt zin in, de acht finalisten. Afkomstig uit Neerkant, Vriezenveen, Hoozevee, Harelbeke (België), Vught, Helmond, Zeist en Blaricum. In theater *De Flint* in Amersfoort lieten de aanstormende talenten de jury en het publiek op het puntje van hun stoel zitten. Zo spannend en indrukwekkend was hun optreden. Het werd een avond om niet te vergeten met een repertoire variërend van het oude dixielandnummer *Makin' Whoopee* tot het eigentijdse hiphopnummer *Yes or no*. Het publiek genoot, evenals de kandidaten zelf. Het bleek voor de jury allesbehalve gemakkelijk het muzikale talent te bepalen. Voor Nina van Meer, 21 jaar uit Helmond, kreeg de avond een gouden randje. Zij werd het muzikale talent met haar vertolking *What you're made of* van Lucie Silvas. Zij krijgt een plaats bij *Cardo Artiestenbureau*. 'Muziek maken en zingen is altijd al heel belangrijk voor me geweest. Ik kan al mijn emoties kwijt als ik zing. Het is geweldig om de volumeknoop eens helemaal open te zetten', aldus Nina.

Linda en de andere finalisten bij presentator Bert van Leeuwen

Kunst in 't Hart

Ad Wagemakers

De Heilig Hart Parochie uit Oss was present op Marktplaats Open Kerk 8 oktober in Utrecht als een parochie met uitstraling. In september/oktober werd er dit jaar voor de achtste keer de manifestatie *Kunst in 't Hart* gehouden. Waarin schuilt het geheim van dit concept, dat drie weken lang honderden bezoekers trekt? Ad Wagemakers had een gesprek met Thea en Frans Vervoort.

In de aanloop naar het Mariajaar 2003 deed het bisdom suggesties om in de parochies vorm te geven aan dit jaar. Het idee om kerkelijke kunst ten toon te stellen bracht Thea en Frans op de gedachte om kunstenaars uit te nodigen hún beeld van Maria te creëren. Via de contacten die Thea als amateur-schilder had waren er al

Gerrie Plugge *Geëmancipeerde vrouw*

snel 36 kandidaten die belangstelling hadden voor die uitdaging. De opdracht was: 'Wees creatief, maar zorg dat het beeld passend is in de functie van het gebouw.' De verbinding met oktober - Mariamaand - om het project plaats te laten vinden, werd snel gevonden, maar er kwam meer bij kijken: de opening, drukwerk, de expositie inrichten, een catalogus en activiteiten.

Werkgroep

Om al het werk te verzetten werd er een werkgroep opgericht als denktank waarin ideeën gelanceerd worden en rijpen. Iedere editie van de manifestatie begint met een terugblik op de voorgaande, maar al in november wordt het nieuwe thema voor volgend jaar bekend gemaakt. Dan vindt de loting plaats onder de kandidaten, want die zijn er meer dan beschikbare plaatsen. Hierbij wordt als formule gehanteerd: éénderde professioneel kunstenaar, tweederde amateur. Verder worden binnen de werkgroep alle uit te voeren taken verdeeld. Thea en Frans vormen de spil, die alle lijnen en contacten met elkaar verbindt. Frans is als diaken van de parochie de eindverantwoordelijke.

Bijzonder concept

Bijzonder is dat de kunstwerken en de teksten gemaakt zijn op basis van een gemeenschappelijk thema. Iedere kun-

stenaar en schrijver verbeeldt fysiek of in woord een eigen interpretatie van dat thema. Ze zijn bereid om een inkijsje te geven in het wordingsproces en de worsteling die daarmee gepaard gaat. Aldus ademt de manifestatie een authentieke sfeer. De collectieve geest die de vormgevers inspireerde tot een eigen aanpak slaat over op de bezoeker. De combinatie met een professionele inrichting van de expositie in een sfeervolle, neogotische kerk nodigt uit tot ontmoeting, die nog intensiever wordt doordat vele kunstenaars bereid zijn hun werk toe te lichten. Het daagt bezoekers uit op een nieuwe manier naar kunst te kijken. Zowel kerkelijk als niet-kerkelijk betrokkenen ervaren er een wij-gevoel, verbondenheid met God en mens in een huis van ontmoeting.

Nieuwe ervaring

Er komen mensen die niet van plan waren nog ooit een stap over de drempel van een kerkdeur te zetten. Mensen met een rugzak vol pijn aan de kerk, gekwetst op een gevoelig moment in hun leven. Ze gaven aan behoefte te hebben aan een gesprek. Zo kwamen er gesprekken op gang over pijn. Na die gesprekken bleven sommigen hunkeren naar spirituele groei. Daaruit vloeide de stilte-meditatie voort en nog later 'Heilig-Hart-Anders', waarin activiteiten als wandelen in de natuur, film kijken, lezingen en zingen georganiseerd worden. Verdieping van het leven en gees-

telijke groei werden een verrijkende ervaring als vorm van ontmoeting. De uitnodiging staat hierbij centraal; er wordt niet aan 'zieltjes winnen' gedaan. Wie zich betrokken voelt, is welkom.

Opening 2010

De editie van 2010 met als titel *Voor vrijheid geboren* werd op 26 september met een indrukwekkend programma geopend. Passende teksten werden afgewisseld met muziek en zang en gevisualiseerd door danseressen. Een marionet verbeeldde de verbondenheid die elke mens in zijn leven heeft, maar de boodschap was ook dat je zélf initiatief moet nemen, je niet laten inpakken en je vrijheid gebruiken om tot optimale ontplooiing te komen. Een volle kerk luisterde en keek aandachtig naar de prachtige opening van de achtste *Kunst in 't Hart*.

Doorgaande ontwikkeling

Kunst in 't Hart verheugt zich in een groeiende belangstelling. Bezochten in 2003 zo'n 800 mensen de expositie, in 2010 waren het er 2700. Het streelt natuurlijk wel als er zoveel belangstelling is. Daaruit put de organisatie de kracht en het enthousiasme om weer aan een nieuwe ronde te beginnen. De grootse opzet van het project doet niet vermoeden dat er met een beperkt budget gewerkt wordt. Er wordt naar gestreefd de toegang laagdrempelig te houden. Van bezoekers wordt een vrijwillige bijdrage gevraagd. De inzet van vele honderden uren door vrijwilligers draagt bij aan bescheiden productiekosten. Het besef dat dit project er op deze plaats mag zijn en dat het gedragen wordt door velen, laat nu al vertrouwvol uitzien naar de negende editie in 2011.

Pierre van Hemert *Voor vrijheid geboren*

Samen voor ons eige?

Rob van der Zwan

Aan politieke analyses geen gebrek nu kabinet Rutte 1 een feit is. Iedereen doet er aan mee. Daarbij staat de PVV-voorman Geert Wilders in het centrum van de aandacht. De jaren Wilders!

Het spreken en optreden van Geert Wilders wordt van alle kanten belicht; al naargelang de waardering voor de man negatief of positief. Minstens zo interessant zijn de kiezers van de PVV. Dit waren er een kleine 1,5 miljoen. Iedere groep van tien/elf mensen die je tegenkomt kent een PVV-stemmer. Velen daarvan zullen oprecht blij zijn geweest dat de PVV zo heeft gezegevierd; voor anderen was het misschien meer een proteststem. De gevestigde politieke elite een beetje jennen stemt ook tevreden.

Paradijselijk oord

Hoe dan ook, er is sprake van een maatschappelijke ontevredenheid die de nodige verbreiding kent. Ik ga mij daar steeds meer over verbazen. Want met alle onvolkomenheden die de Nederlandse samenleving kent en die ik ook waarneem, is het een redelijk paradijselijk oord om in te verblijven. In vele andere landen heerst een guurder bestaansklimaat. Er heeft een aan cynisme grenzende teleurstelling wortel geschoten in de Nederlandse samenleving die Geert Wilders treft en vaak goed getimed weet te verwoorden. Die teleurstelling - waar deze vandaan komt laten we hier in het midden - heeft de werking van de solidariteitsgedachte, die de basis vormt van onze naoorlogse welvaartsstaat, ingeperkt. Alle burgers houden door premies en belasting te betalen een stelsel van sociale voorzieningen overeind waar in principe iedereen gebruik van kan maken bij ziekte, werkloosheid of ouderdom. Tot voor kort hechtten alle politieke stromingen belang aan dit solidariteitsprincipe.

Verdwijnende knipoog

'Samen voor ons eige' was de leuze van de Tegenpartij, een karikatuurale, hilarische creatie van Kees van Kooten en Wim de Bie uit de jaren tachtig die menig vrolijk tv-uurtje heeft opgeleverd. In de jaren tien van de 21^e eeuw sluit deze leuze naadloos aan bij het levensgevoel van een grote groep Nederlanders. Het 'welbegrepen eigenbelang' heeft de status van een maatschappelijk ideaal gekregen en de solidariteitsgedachte heeft het nakijken. De voorstanders hebben doorgaans geen behoefte aan een diepgaande discussie hierover. Het optreden van Wilders is hierin een rolmodel geworden. Een opvatting wordt zonder veel omhaal geponeerd. Argumenten zijn ingewisseld voor vet opgeleukte opinies -

kopvoddentax, knettergekke minister - die bijdragen aan een geanimeerde sfeer op borrels en verjaardagsfeestjes. Wanneer je de discussiestijl van borrel en verjaardagsfeestje overbrengt naar de formele politiek dan verdwijnt de knipoog en verschiert animatie van kleur en wordt animositeit.

Solidariteit is basic

Welbegrepen eigenbelang is niet geschikt als maatschappelijk ideaal. Het 'eige' in de leuze 'Samen voor ons eige' is een veronderstelde eenheid van bijvoorbeeld... 'echte, rechtschapen, hardwerkende Nederlanders'. Bepalen wie daar wel of vooral niet bij hoort zal snel ontaarden in een gevaarlijk gezelschapsspel dat mensen verdeelt en kwaadaardig maakt. Een maatschappelijk ideaal, hoe vaag ook, doet een moreel appel op een samenleving. Je moet iets offeren om de samenleving op een hoger plan te krijgen. Het sociale cement in een samenleving dat zorgt voor samenhang, rust en welvaart wordt gemaakt van sociale deugden als offervaardigheid, verantwoordelijkheid en wederzijds vertrouwen. De alledaagse realiteit is erop gebouwd en zorgt ervoor dat we er niet aan twijfelen - vertrouwen! - of we met het geld in onze portemonnee ook morgen nog voedsel en drinken kunnen kopen. Solidariteit is basic!

Lichtjes

Er branden veertien kaarsjes in de kapel.
Sommige zijn bijna op.
Eentje is net aangestoken.

Het schrift ligt open.
Ik blader wat terug en lees.
Ik probeer me
de gezichten voor te stellen
van de mensen die hier stonden
en schreven:

'Jezus, help mijn man,
hij ziet zo tegen de operatie op.'

'Dank alweer, Maria,
we gaan er weer tegenaan.'

'Wat heb ik gedaan
dat ik zo gestraft word?'

'Niet mijn wil geschiede...'

'Moeder Maria,
vergeef me al wat ik misdeed.'

'Heer God, laat Alan weer
verliefd op me worden.
Dank U. xxx.'

'Ik weet niet of je bestaat,
maar help me alsjeblieft,
ik kan niet meer.'

'God, zorg voor onze kleine jongen
nu wij het niet meer kunnen doen.'

Met lege handen steek ik
nog een paar lichtjes aan.
Ooit schreef Huub Oosterhuis:
't Meeste van een mensenleven
wordt het minste opgeschreven.

Margreet Spoelstra

Willem Vogel

Peer Verhoeven

Wanneer ik werk, zal God mij achten.
Wanneer ik zing, heeft God mij lief.
(Rabindranath Tagore)

Donderdag 7 oktober is Willem Vogel te Amstelveen overleden en woensdag 13 oktober vanuit de Oude kerk te Amsterdam te rusten gelegd in het familiegraf op de begraafplaats Zorgvlied.

De nestor

Op de rouwbrief staat 'Willem Vogel organist componist kerkmusicus'. Het is algemeen bekend dat hij voor de Protestantse Kerk in Nederland baanbrekend werk heeft verricht en daarom terecht 'de nestor van de protestantse kerkmuziek' wordt genoemd. Hoever zijn invloed in katholieke kerken reikt is mij niet bekend. Zo nu en dan staat een lied van hem in een boekje voor de zondagse eucharistieviering. Zelf heb ik even voorbij het midden van de vorige eeuw voor het eerst een lied van hem gebruikt: een gezang bij de intocht van Jezus in Jeruzalem. De stroom kerkliederen van katholieke zijde moest nog op gang komen.

Intens samengewerkt

Willem Vogel heeft wel enkele jaren intens samengewerkt met Open Kerk Helvoirt, een kleine 'eigengereide' gemeenschap van katholieke afkomst. In 1995 belden we de grote Willem Vogel - we kenden hem alleen van naam - onverhoeds op met het verzoek de muziek te schrijven bij teksten over geboorte en groei. Wij hadden een lauwe reactie en allerlei bedenkingen verwacht of dat hij de boot zou afhouden. Maar Willem Vogel reageerde heel welwillend, vriendelijk en bleek heel benieuwd naar de teksten. Dat het koor van Open Kerk Helvoirt voor het merendeel bestaat uit nauwelijks gevormde zangers schrikte hem niet af. 'Zo is de praktijk in het veld' zei hij en dit zou hij

Willem Vogel, in 2005 gebeiteld in koorbank Oude Kerk Amsterdam

nog vaak herhalen. Het was bemoedigend om een dergelijk groot musicus en componist zó te horen spreken. Hij bleek ook zeer geïnteresseerd in de geloofsvisie die uit de vieringen van Open Kerk spreekt. Hij merkte een keer op: 'Jullie zegt niet *Jezus is de zoon van God* maar *Hij is God een zoon geworden* ... Het duurt nog vijftientig jaar voordat de kerk dit accepteert.' Deze termijn blijkt inmiddels wat te optimistisch gesteld!

Enorm creatief

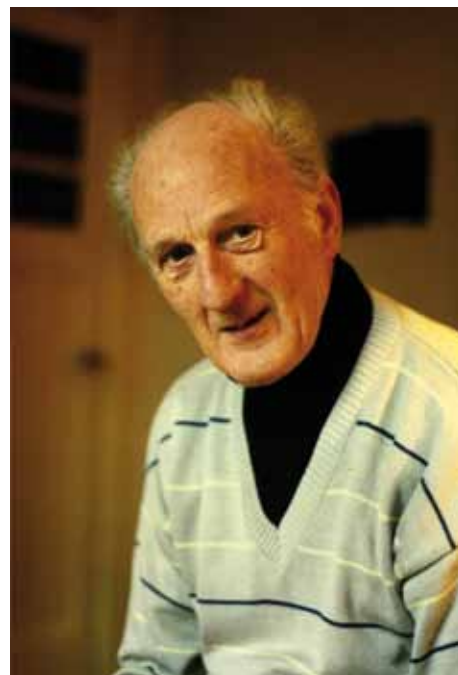
De liederen 'bij geboorte en groei' zijn in 1996 opgenomen. In dat jaar kwamen de cd en de bladmuziek onder de titel *Jij Leve Lang* uit. Tijdens de twee dagen durende opname was Willem steeds present. Hij gaf adviezen, ging in discussie, maar was geen moment negatief over koor, directie of begeleiders. Hij stond, hoewel grootmeester, niet op z'n strepen maar stimuleerde al die goedwillende, begeesterde zanglustigen. 'Met hem erbij komt er méér uit dan erin zit' was de overtuiging van het koor.

Jij leve lang was het begin van een trio. In 1998 verschenen onder de titel *Rondom de beker* een boek en cd met dertig nieuwe liederen voor 'dodenwake, afscheid en gedachtenis' op muziek van Willem Vogel. Deze liederen worden in avondwaken en bij afscheidsvieringen veelvuldig live of mechanisch ten gehore gebracht. Ze voorzien in een grote behoefte. In 2001 waagde Open Kerk Helvoirt zich met Willem Vogel aan een serie nieuwe liederen voor Advent en Kerstmis: *Een ster gezien*. Enkele liederen werden door Willem Vogel zowel vierstemmig als voor drie gelijke stemmen getoonzet. Hij was inmiddels namelijk een beetje verkikkerd geraakt op het frisse geluid dat de 'jongerengroep' - vijf jongedames - voortbracht. De inschatting dat koren uitzagen naar een nieuw kerstrepertoire is niet juist gebleken. De verkoop viel tegen. 'Op den duur raak je alles kwijt' sprak Willem ons moed in. En het begint erop te lijken!

Doorgegaan

Tot in 2008 is Willem Vogel muziek blijven schrijven voor Open Kerk Helvoirt. Deze worden nog steeds in de vieringen van deze oprecht katholieke gemeenschap gezongen. Ze mogen niet onder Brabants zand bedolven worden. Dit is temeer een zorg omdat Open kerk Helvoirt zichzelf een tijdelijk bestaan heeft toebedacht en dan ook bezig is te inventariseren wat er de laatste jaren vanuit Amstelveen allemaal naar Helvoirt is gestuurd. Nagegaan wordt of hij deze liederen ook elders heeft ondergebracht.

Twee liederen van de laatste jaren - op tekst van Adema van Scheltema - lagen Willem na aan het hart. *Van Er ging*

iets moois voorbij (De Roerom november 2007) zei hij: 'Het doet me deugd dat jullie dit zingen.' *Min de stilte* is het laatste lied dat hij ons heeft toegezonden. Aanvankelijk vierstemmig gezet (De Roerom juni 2009), verzorgde Willem ook een tweestemmige zetting, die onlangs gezongen door vier jongeren iedereen ontroerde. De laatste zending aan ons liet hij vergezeld gaan van een kort briefje dat hem met al zijn unieke kwaliteiten tekent als een dienstbaar en bescheiden man. 'Beste Peer. Ben ik zo op de goede weg naar uw bedoeling? Sorry dat ik zo slecht schrijf. Mijn handschrift is met de narcose verdwenen. Graag uw bericht terug. Met vriendelijke groet. Willem.' Willem Vogel, een groot mens en musicus met wie wij bijna bij toeval kennis hebben gemaakt, heerlijk mochten samenwerken, aan wie we gehecht zijn geraakt en die ons niet meer zal ontgaan. *Houdt dan de lofzang gaande* (Psalm 107) staat boven zijn rouwbrief. Hij zij in licht en vrede.

Dominicanenklooster

28 nov. 11.30-18.30 u. Dansen met fysieke beperking. (026) 326 44 22; www.kloosterhuissen.nl

Salesianum

2, 9, 16 dec. 10.00-16.00 u. Gemondseweg 41 Schijndel: Advent. osfs@hetnet.nl; (073) 549 56 71.

Achelse Kluis

26 dec. 15.00 u. Religieus concert Abdijkerk. abdij@achelsekluis.org; (040) 206 99 55.

Voer voor...

Jeanne van Leijzen

De Stille

C.S. Adema van Scheltema

Willem Vogel 2008

Min de stil - te in uw we - zen,
Draag uw klei - ne le - vens - ze - gen
Zie de boom de pa - den tooi - en
Leer u aan de stil - te la - ven:
5. Sluit de stil - te in uw gaar - de,

zoek de stil - te die be - zielt.
naar het dro - men - lo - ze land,
rond - om zij - ne stil - le voet,
waar het le - ven u ge - leidt.
wees in haar ge - luk - kig kind:

Zij die al - le stil - te vre - zen
lijk de golv' heur oogst be - we - gen
laat uw ziel zich zo ont - plooi - en
Zij is u - we veil' ge ha - ven
al wie z'aan haar schoot ver - gaar - de

heb - ben nooit hun hart ge - le - zen,
tot zij zacht - jes bre - ken te - gen
en haar bloe - men om zich strooi - en
want zij is de gro - te ga - ve
al - le za - li - gen op aar - de

heb - ben nooit ge - knield.
het dood - stil - le strand.
uit een vroom ge - moed.
van de eeu - wig - heid.
heb - ben haar be - mind.

Jij Leve Lang, cd met vierentwintig nieuwe liederen bij geboorte en groei.

Een Ster Gezien, cd en boek met zesentwintig nieuwe liederen voor de donkere dagen rond Kerstmis.

Rondom de Beker, cd met dertig nieuwe liederen voor avondwake, afscheid en bezinning. Niet meer leverbaar.

Informatie en bestellen: Open Kerk, Julianastraat 7, 5268 AH Helvoirt; (0411) 64 18 51; 06 10 69 13 11 peerverhoeven@hotmail.com

In feite begint muziek waar het woord eindigt. Het is het enige medium dat ons ontkoombaar herinnert aan die zee van schepping en bestaan, die unieke oneindigheid waarvan wij een onderdeel vormen; en niet het los gekoppelde fragment dat we zonder muziek geweest zouden zijn. (Yehudi Menuhin in *Thema met variaties*)

Dit stukje begin ik op Wereldvoedseldag en maak ik af op Wereldarmoededag. Het is maar dat u het weet. Sinds 1981 heeft de FAO - de voedsel en landbouworganisatie van de VN - de 16e oktober uitgeroepen om jaarlijks aandacht te vragen voor het hongervraagstuk in de wereld. Ik vind dit een goed initiatief. Het is inmiddels ook één van de Millenniumdoelstellingen voor 2015. Weliswaar waren er in 1981 nog volop data te kiezen voor deze problematiek, wat je niet kunt zeggen van 2010. Ik heb het gevoel dat er voor elk onderwerp wel een 'Dag van ...' is. Elke vergelijking met voormalige heiligendagen loopt natuurlijk mank.

Terug naar de hongerdatum van 16 oktober. Of is het de oogstdatum 16 oktober, zo aan het eind van het groeiseizoen en zo vlak voor de winter? Kijk en daar gaan we dus. Deze seizoenberekening geldt voor de noordelijke helft van onze wereld. In de zuidelijke helft - daar waar het vruchtbaar is - geldt dat men momenteel vóór het zaai- en plantseizoen staat. En rond de evenaar rekent men al helemaal anders als het om seizoenen gaat.

Dat brengt mij bij een tekst, die ik al jaren in mijn werkkist heb zitten en gek genoeg opnieuw tegenkwam op mijn dagkalenderblad van Wereldvoedseldag dit jaar. Komt ie: 'Vorige maand hield de VN een wereldwijde opiniepeiling. Er werd slechts één vraag gesteld, namelijk: Wilt u alstublieft uw eerlijke mening geven met betrekking tot een oplossing voor het tekort aan voedsel in de rest van de wereld? De peiling is echter jammerlijk mislukt,

want: in Afrika wisten ze niet wat voedsel is; in Oost-Europa wisten ze niet wat eerlijk is; in West-Europa wisten ze niet wat een tekort is; in China wisten ze niet wat een mening is; in het Midden-Oosten wisten ze niet wat een oplossing is; in Zuid-Amerika wisten ze niet wat alstublieft is; in de VS wisten ze niet wat de rest van de wereld is en het Vaticaan heeft de peiling geboycot, omdat in de vraag het woord betrekking voorkwam.' Einde citaat.

Toegegeven, de laatste respondent is later toegevoegd, maar in het kader van dit thema en dit blad kan dit wel, denk ik. Zo werkt dat dus. Zo moeilijk is het klaarblijkelijk om een oplossing te bedenken voor dat wereldomvattende honger-vraagstuk. Terwijl Moeder Aarde op zich meer dan voldoende potentieel heeft om al haar kinderen te voeden. En als het al een kwestie van begripsinterpretatie is, dan is daar altijd nog de wil of anders gezegd de onwil van de belanghebbenden aangaande deze wereldwijde thematiek. Mijn buik doet zeer, maar niet van de honger. Het enige wat ik momenteel hieraan kan doen is de koelkast opentrekken en van alle klikjes een maaltijdsoep of een ovenschotel maken. Vanaf nu spreek ik met mezelf af, dat ik geen kruimel brood, geen druppeltje melk of geen partje fruit meer wegdoe. Ik ben erg geschrokken van de cijfers in de media over voedsel-verspilling. Ik deed al een poos aan consuminderen. Het is namelijk ook goed voor de lijn, maar ga vanaf nu ook goed letten op de grootte van de porties en de versheidsdatum. Hoop dat mijn voornemen *Onbeperkt Houdbaar* blijkt.

(© Foto: Jac van Leijzen)

De mensen komen tot zichzelf

Peer Verhoeven

De geschiedenis herhaalt zich! Kan zijn, maar de geschiedenis is niet omkeerbaar. Zoals de katholieke kerk momenteel in woord en beeld naar buiten treedt lijkt ze te geloven in de terugkeer naar vroeger tijden. Waartoe leidt dit ... ?

De vernieuwingen, kort na het midden van de vorige eeuw in de katholieke kerk begonnen, zag ik als juiste correcties en praktische aanpassingen.

Anders dan vertrouwd

In de schuldbelijdenis aan het begin van een eucharistieviering vroegen gelovigen niet langer alleen God maar ook de mensen om vergeving. God en mens naast elkaar. Op de vraag waarom we op aarde zijn is het antwoord van de catechismus sinds 1956 niet om alleen hiernáaals maar ook hiér gelukkig te worden. Hier en hiernáaals met elkaar verbonden, in elkaars verlengde. De invoering van de volkstaal in de katholieke liturgie riep meer bedenkingen en sentimenten op. God spreekt mensentaal. De verplaatsing van het altaar uit het priesterkoor, richting midden-schip van de kerk en de ommekeer van de priester vis à vis naar de mensen toe zijn veranderingen waarvan ik de draagwijdte pas ben gaan zien toen ik in Nijmegen getuige was van de ontstelde reacties van zeer erudiete en kerkbetrokken mensen. Voor hen waren het geen praktische aanpassingen vanwege verstaanbaarheid en directer contact van voorganger en gelovigen. Voor hen waren het tekenen van een andere dan de vertrouwde visie op wereld, mens en God. Zij hadden er moeite mee en het zette mij aan het denken.

Rot in en aan de grond vreet hogerop aan (© Foto's: Berna Verhoeven)

Wetenschap

In de jaren waarin deze ontwikkelingen binnen de kerk plaatsvonden werden ook de ideeën van Pierre Teilhard de Chardin s.j. openbaar. Vooral zijn *Het verschijnsel mens* en *Het goddelijk milieu* hadden grote invloed op denken en geloven van ontelbaar velen. Hij verzoende wereldgeschiedenis met heilshistorie en hing als diep gelovig mens de evolutieleer aan. Deze hypothese over het geleidelijk uit elkaar ontstaan van alle levensvormen was met name begin twintigste eeuw te vuur en te zwaard door de kerk bestreden. Daarna ging de storm liggen en volgde windstille. Maar de evolutiegedachte bekoorde de mens. Het eigene ervan is allereerst dat alle levensvormen niet náást maar út elkaar ontstaan zijn en dus elkaars 'bloedverwant'. Tweedens dat de Schepper niet buiten of boven de schepping staat, maar daarin de steeds scheppende energie, stuwende levensgeest is. Zo groeit in de religieuze mens het besef dat God - hoe ook genoemd - minstens ook in de schepping aanwezig is en dat Hij voor de mens allereerst dáár en wellicht énkél daar te vinden is.

Getuigen

Voor Teilhard de Chardin is het wezen van het christendom dan ook niet dat God van elders aan de wereld verschijnt - epifanie - maar dat Hij in de wereld transparant wordt - diafanie. Edith Stein zegt in deze geest: 'Je moet als een venster zijn, waardoor Gods liefde in de wereld schijnt'. Zij wordt recent zowel door Jurjen Beumer als door Loes Marijnissen in hun boeken geciteerd. In het midden van de vorige eeuw schreef Michel Quoist, populair door zijn boekje *Zonder Wierook*: 'Ik zou Uw ogen willen lenen, God ... en begrijpen dat alles samenhangt, dat niets profaan is: de dingen niet, de mensen niet, wat gebeurt niet. Maar dat alles vanaf zijn oorsprong door God is geheiligd en medegeheiligd moet worden door de vergoddelijkte mens.' En Abel Herzberg: 'Alles wat we zien, zeggen en beleven is fragment. Maar er is geen fragment of de ziel van alwat leeft komt erin tot ontluiken. Er is geen moment zonder eeuwigheid; geen sterveling - hoe gaaf of geschonden ook - in wie de onsterfelijke schepping zich niet openbaart.'

Gevolgen

Voor de hedendaagse religieuze mens is de werkelijkheid niet meer opgedeeld in natuur/bovennatuur, sacraal/profaan, ervaring/openbaring, wereldgeschiedenis/heilshistorie, gewijd/niet gewijd. Deze dualismen zijn bezig te verdwijnen. De werkelijkheid wordt nu beleefd als één groot geheel dat heilig en te heiligen is. 'Ik ben het heilige in het alledaagse gaan zien; het heilige in het gewone' zegt Andries Baart. 'God kun je nergens ontmoeten, ook niet in de sacramenten, als je Hem niet eerst ontmoet hebt in gekwetste, beledigde en beschadigde mensen' aldus Edward Schillebeeckx. 'Terwijl er veel neergaat worden vele christenen zich ervan bewust dat Jezus' zending niet de stichting van een grote organisatie was, dat het Hem niet ging om regeren, zelfs niet om sacramenten, maar om levend teken zijn van een wet die in je hart geschreven staat: Liefde' stelt Raimon Pannikar. De religieuze mens van nu ervaart de Kerk niet meer als heilsinstituut tussen hemel en aarde, maar als gemeenschap van mensen die de heiligheid van het leven erkennen en zich geroepen weten het te heiligen, toegewijd te zijn. Sacramenten beleven zij niet langer als genademiddelen die het profane, zelfs zondige leven moeten heiligen maar als bevestiging en belijdenis van de heiligheid van geboorte, liefde en trouw, heengaan. De voorganger van een gemeenschap moet voor zijn zaak berekend zijn en daarvoor dienen criteria bestaan. Maar voor een groeiend aantal hedendaagse gelovigen is ieder mens geroepen het leven te wijden en te zegenen. Priestertekort is geen kwestie van aantallen, maar van begeestering, gelovig bewustzijn, roeping zien.

Vanuit ervaren

Gerard Lukken zegt in *Met de rug naar het volk*: 'Het geloof ontdekt veeleer de volheid in en vanuit de beleefde werkelijkheid, hier en nu. Overigens begint al bij Augustinus de weg naar God bij de ontdekking van ons eigen innerlijk.' (p. 117) De verzuchting van Augustinus *Deus interior intimo meo, God is meer mijn binnenste dan ikzelf* is wijd en zijd bekend geworden. Van het 'rijke binnen' van de mens getuigt ook de bijbel. In Deuteronomium (30,10-14) staat dat God je voor in de mond ligt, diep in je hart is. De profeet Jeremia zegt dat God zijn wet de mens, jong en oud, in hun binnenste schrijft. (31,33-34). Populair zijn de bijbelteksten waarin God en mens 'vereenzelvigd' worden zoals 'Wat je de minste der mijnen doet doe je Mij' (Matteüs 25) en 'zoek God niet her of der; Hij is in u' (Lucas 17,20) en natuurlijk 'Heb God lief en je naaste als jezelf; deze twee zijn aan elkaar gelijk en daarmee is alles gezegd' (Matteüs 22,38-40). Deze populariteit zegt iets over de aard van het hedendaagse religieuze besef.

Van nu

Het eigen innerlijk is blijkbaar steeds gezien als vindplaats van en weg naar God. Dit kan weliswaar weggedrukt worden maar steekt toch weer de kop op. In onze wereld is dit proces al enige tijd gaande, steeds intensiever en tegen alles in. Van het grenzeloze aantal getuigenissen door mensen van allerlei slag noemen wij er enkele.

'In de godsverduistering van nu kunnen we nergens anders te rade gaan dan bij onszelf. Terwijl we langzamerhand zijn geworden tot dit verscheurde en innerlijk gekwelde wezen dat moderne mens heet, ontdekken we alles wat we hebben verloren - ons visioen en monnikeninzet - weer opnieuw in het diepst van onszelf. Daar en nergens anders.' (Theodore Roszak) 'In iedere mens leeft het onuitroeibare verlangen naar iets onverwoestbaars in hemzelf, al kunnen dit verlangen en dit onverwoestbare hem zijn leven lang verborgen blijven.' (Franz Kafka) 'Eén ding is duidelijk: er is een verlangen in de mens geplant, waardoor hij zijn hele leven - soms bijna onbewust - blijft zoeken naar het goddelijke... Er opent zich in je kern een diepe werkelijkheid onder de werkelijkheid.' (Catharina Visser) 'Er komt een nieuwe religiositeit, die enge oude geloofsvormen achter zich laat en aansluit bij de traditie van het innerlijk ervaren en mystiek. De kennis daaruit is in wezen zelfkennis en tegelijk kennis van het goddelijke. Ze leidt niet tot moord en doodslag, zoals angstig dogmatisme doet, maar is eerder levengevend. Wie woont in het mysterie zal in alles en iedereen datzelfde mysterie zien, respecteren en liefhebben.' (Hein Stufkens) 'Godsdiensten kunnen mensen uit elkaar drijven; maar mystiek, de stille intuïtie dat alle leven met elkaar verbonden is in een mysterievol geheel, maakt mensen bewust van de band die ze met de hele schepping en met elkaar hebben.' (Karen Armstrong)

Gevallen voorbij glorie maakt de weg onvindbaar

Opsmuk verhuult de grillige vormen niet langer

De toekomst

In *Elke golf is de zee* suggereert de benedictijn Willigis Jäger dat de mens van de toekomst mysticus moet zijn om te overleven. (p. 36) Volgens Catharina Halkes hoort geloof in wat ons overstijgt bij de mens. Zij zegt er echter bij: 'We hebben dringend behoefte aan een meer humane cultuur die ons deze waarden aanreikt om deze ons eigen te maken.' Tjeu van den Berk, een charismatisch theoloog, waarschuwt voor het platte materialisme van de huidige maatschappij en het steriele dogmatisme van de kerk. Van deze laatste, eigenlijk eerstgeroepene, valt weinig te verwachten. De onlangs aangetreden Bossche hulpbisschop die naar verwachting in de toekomst het hardst op de toeter zal blazen - om aan de bel te trekken is er een ander - wikkelt er geen doekjes om. Hij is rechtlijnig in de leer, zegt hij. Zijn uitlatingen rond de ziekenzalving door een predikante in een Nijmeegs ziekenhuis in 2000 herhaalt hij na zijn benoeming tot hulpbisschop. 'In mijn ogen is het oplichting. Ik moest tegen die mensen zeggen: het spijt me, maar jullie moeder heeft het sacrament der zieken niet ontvangen. Ze zijn gewoon voor de gek gehouden.' (B.D. 11/9/2010) Kent deze monseigneur het adagium *Ecclesia supplet* - de kerk vult omwille van de ontvanger het manco in de bedienaar van het sacrament aan - niet? Of dekt de service van de kerk alleen in tegen falende priesters? De religiositeit waarvan deze hulpbisschop blijk geeft is de meeste gelovigen inmiddels vreemd. Het kerkinstituut zal niet zozeer bezwijken onder de schande van seksueel misbruik of de harde moraal tegenover mensen die andersgeaard of andersgevaar zijn alswel omdat de hiërarchie de religiositeit van de hedendaagse gelovige niet aanvoelt, wil/mag erkennen. Mensen en parochies moeten zélf hun weg zoeken en gaan. Het kan niet anders.

Niet sluiten maar overdragen

Joost Koopmans

Dit jaar vierde de orde van het H. Kruis - de Kruissheren - haar achthonderdjarig bestaan. In 1210 besloten enkele priesters van het bisdom Luik te breken met hun gezapig kanunnikenleventje en in Hoei aan de Maas een gemeenschap te vormen met de Regel van Augustinus. Van daaruit deden ze aan zielzorg en waren ze dienstbaar aan armen en pelgrims.

In de geest van die tijd met zijn kruistochten vonden zij hun inspiratie in de gekruisigde Christus. Naar dat kruis noemden zij zich. Nederlandse kruissheren zijn nog te vinden in Nijmegen, St. Agatha bij Cuijk en in Uden. Ik spreek met Rein Vaanhold uit Uden, die dertig jaar lang mede leiding gaf aan de orde.

Rein Vaanhold

Rein Vaanhold (72) werd geboren in het Indonesische Garut. Als Twentenaar leidde zijn vader daar een textiel fabriek. Tijdens de Japanse bezetting zat Rein van zijn vierde tot zijn achtste jaar in een kamp. Als twaalfjarige vertrok hij naar Nederland om in Uden het middelbaar onderwijs te volgen aan het college van de kruissheren. Het bisdom waarin Rein opgroeide was aan de kruissheren toevertrouwd. Zo leerde hij hen kennen en wilde hij zelf ook kruisheer worden. Na een voorspoedig verlopen studie werd hij in 1964 door bisschop Bluysen tot priester gewijd. Na een half jaar student Engels te zijn geweest benoemde de orde hem tot moderator in Amersfoort, waar zij een

groot complex had opgericht van school, klooster en kerk. Na tien jaar werd hij op zesendertigjarige leeftijd tot provinciaal gekozen, waarna hij van 1991 tot 2003 magister-generaal was van de hele orde in Rome. Terug in Nederland kozen de Nederlandse Priesterreligieuzen hem tot voorzitter van hun stichting en daarna kreeg hij de leiding van het Udense convent dat nu door de sluiting van het klooster op een keerpunt staat.

Boeiende tijd

Is altijd leiding moeten geven niet erg vermoeiend? 'Het heeft me juist altijd geboeid!' antwoordt Rein. 'De Nederlandse Kerk en ook onze orde waren in de jaren zestig en zeventig gepolariseerd. Juist om die polarisatie in goede banen te leiden werd ik in 1974 op jonge leeftijd tot provinciaal benoemd. Ik vond het boeiend om het gesprek tussen de verschillende partijen op gang te brengen. In Nederlands-Indië was ik al opgegroeid in een multireligieuze samenleving en daar deed ik nu mijn voordeel mee. De tijd van het éne model van kruisheer zijn was voor-

bij. De eenheid van het augustijnse kloosterleven zit hem niet in uniforme regels, maar in de eenheid van hart en geest. Ieders persoonlijkheid ging meetellen, maar dit betekende wel dat we een stuk dialoog op gang moesten brengen. Het onderlinge gesprek is dan ook altijd een speerpunt in mijn beleid geweest. Het betekent dat ik bereid ben om te veranderen en de dingen ook eens te zien met de ogen van een ander. Het vraagt van de leider van de groep een dienend leiderschap terwijl de leden meer verantwoordelijk worden voor hun eigen leven en dat van de gemeenschap.'

Meer diepgang

'De sfeer werd opener. Medebroeders werden toleranter voor het eigene van de ander; ook voor de vriendschappen die de ander had buiten het klooster. Het was de bedoeling dat die ook binnen het klooster een plek kregen. We herontdekten onze identiteit, namelijk dat we met elkaar een broederschap vormden. Net als andere ordes waren wij een club van werkgemeenschappen geworden, terwijl wij in oorsprong een leefgemeenschap zijn. Niet een bepaald soort werk brengt ons bij elkaar, maar een bepaald soort leven. Kruissheren willen elkaar tot steun zijn in geloven, zich toewijden aan God. Zo kende ik ook de kruissheren in Nederlands-Indië. Ze stonden samen voor dezelfde problemen en oplossingen en dat schiep een onder-

Alle aanwezige kruissheren op 14 september, het feest van de Kruisverheffing

linge band. Er zijn in die jaren wel een aantal medebroeders uitgetreden voor wie de veranderingen niet snel genoeg gingen. Maar toch zijn we met z'n allen tot meer diepgang gekomen. Je beleeft de spiritualiteit veel meer van binnenuit. We zijn door al deze ontwikkelingen een stuk uniformiteit kwijtgeraakt, maar dat is geen echt verlies. Er kwam een nieuwe ruimte voor in de plaats, ruimte voor authenticiteit!

Grondpijlers

'Onze klassieke kloosters zijn gebouwd in een carré van vier vleugels rondom een binnentuin. Die vier vleugels weerspiegelen de grondpijlers van ons leven. De refter en de recreatiezaal getuigen van ons samen leven, de kapel van ons samen geloven, de bibliotheek van ons samen nadenken en het gastenkwartier van ons samen openstaan voor de tekenen en de noden van de tijd. In 2009 is ons klooster in Uden verkocht. Het wordt omgebouwd tot een appartementencomplex. Wij wonen nu in een verzorgingshuis of een aanleunwoning. We hebben veel moeten loslaten. Kunnen we ook nu nog vorm geven aan de vier grondpijlers van ons leven?'

Op eigen wijze

'Het bestuur van de organisatie die het klooster heeft gekocht toont groot respect voor het erfgoed en de geestelijke traditie die met het gebouw verbonden zijn. Het wordt verbouwd tot een appartementencomplex, maar structureel wordt er aan het gebouw weinig veranderd. Rafter en recreatiezaal blijven zoals ze zijn; ook de gangen worden gehandhaafd. Er hebben zich al tien mensen gemeld voor een appartement. Naast de nodige privacy en vrijheid vinden zij een stuk gezamenlijkheid ook belangrijk. Zij denken aan samen eten, samen boeken lezen en van gedachten wisselen, samen bidden en bezinnen. Zij willen op een eigen manier onze spiritualiteit verder leven en verwachten dat het kloostergebouw hen daarbij tot steun zal zijn. Je zult het niet gek vinden dat ik daar straks ook weer ga wonen. Want zo kan ik met nieuwe mensen de spiritualiteit van *wij samen* blijven beleven.'

Centrum voor spiritualiteit

'Bij de verkoop van het klooster heeft de koper zich verplicht de kapel beschikbaar te houden voor het geestelijk erfgoed van de kruisheren. De kapel zal de plaats blijven van samen geloven en vieren. Ze blijft open voor de liturgie en de verering van Onze Lieve Vrouw ter Linde. De kapel en de recreatieruimte zullen een ontmoetingsplek voor spiritualiteit worden. Want in Uden is bijna geen plaats meer waar mensen in hun zoekend geloven serieus genomen worden.

Zo'n gegeven pik ik op. Via de liturgie in de kloosterkapel kan ik mijn overwegingen kwijt en die haal ik niet allemaal uit boeken, maar uit wat mensen mij vertellen. Als je dat spoor

volgt, gaan er snaren trillen. Met een kerngroep van vijftien mensen bezinnen we ons op de vraag hoe we van kapelbezoekers meer een gemeenschap kunnen worden. En hoe we vanuit de kruisherenspiritualiteit ruimte en activiteiten kunnen bieden aan mensen die verdieping zoeken van hun leven. Ondertussen wordt er een team gevormd van lekenvoorgangers die alternatieve huwelijks- en uitvaartdiensten kunnen leiden.'

Verlangen beweegt je

Wat kunnen mensen de hedendaagse veranderingen in kerk en klooster toch verschillend beleven! Velen zien in de sluiting van religieuze gebouwen en in de vermindering van het aantal gelovigen alleen maar het naderend einde van de christelijke samenleving. Maar iemand zoals Rein Vaanhoud ziet in de veranderingen een kans voor een nieuw soort religieus leven. 'Dat klopt', zegt hij. 'Is de ene drijfveer in mijn leven om de onderlinge ontmoeting tussen mensen op gang te brengen, de andere is het voortdurend bewust onderweg zijn om te worden. Ik word bewogen door het verlangen naar verbondenheid met elkaar, met God en met de mensen. Dan sta je altijd open voor verandering, vernieuwing en voor elkaars onderweg zijn. Zoekers en gelovigen bij elkaar brengen om elkaar te verrijken en te helpen met ieders inzichten en levenswijsheden. Daar zijn we mee bezig. Dus we zijn hier niet bezig met sluiten maar met overdragen. Ik loop er warm voor en daar blijf ik jong bij!'

Ter Linde

Iedere donderdag Kruisherenkapel Uden 19.00-19.30 u. Meditatieve bijeenkomst. Leidraad 'Met hart en ziel op weg'. Opgave niet nodig. (0413) 26 23 90

Puzzel

Al een tijdje loop ik er met een boogje omheen. Ik wil wel maar durf niet. Een klein puzzelstukje dat omgekeerd onder een struikje ligt baart mij zorgen. Vast en zeker zijn het bezoekers van een rommelmarkt geweest die hier hun auto geparkeerd hebben. Een stapel goedkoop speelgoed gekocht - ik geef ze geen ongelijk - en bij het instappen is een doos gevallen omdat het deksel niet goed sloot. Snel de stukjes bij elkaar gezocht, één van de kinderen moest natuurlijk plassen en het was nog een eindje rijden, dus niet meer de tijd genomen om ze na te tellen.

Ik loop er elke dag langs, omheen. Raap ik het eenmaal op of keer ik het om, dan zal mijn leven niet meer hetzelfde zijn. Vanaf dat moment moet ik me wel afvragen hoe de puzzel zou zijn als alle stukjes passen. Misschien is er een duidelijke afbeelding op te zien die mij een hint geeft - de glazen kist van Sneeuwwitje, de neus van Pinokkio. Misschien is er niets op te zien dan een vage hand of blauwe lucht. In mijn gedachten en met mijn verbeelding maak ik mij een voorstelling van de puzzel, naar het voorbeeld dat op het deksel staat. Het is niet meer het ontbrekende stukje maar het ontbrekende voorbeeld dat mij bezighoudt.

Misschien is dit wel de situatie van de gelovig zoekende mens in deze tijd. Het oude idee was dat mensen jarenlang op zoek zijn naar het ontbrekende stukje om de puzzel van hun leven compleet te maken. Het totaal, het voorbeeld was bekend, maar ze misten nog iets. Nu vinden we hier en daar onderweg een los stukje en het is aan ons om de totale puzzel te reconstrueren. Misschien moet ik morgen toch maar eens het puzzelstukje oprapen; in ieder geval omkeren.

Marcellus

Graftrommels in Nederland

Leon Bok, Bureau Funeraire Adviezen

Wie wel eens een begraafplaats bezoekt, kan er wel eens één gezien hebben. En als die begraafplaats in het noorden van het land lag, dan was de kans wat groter. Het gaat om graftrommels. Ooit lagen er tienduizenden op onze begraafplaatsen, maar nu zijn er nog hooguit duizend. Wat zijn graftrommels?

Bij het woord graftrommel hebben velen hooguit het idee dat het iets met begraafplaatsen te maken heeft, maar wat precies is een raadsel. Graftrommels worden ook wel kransdozen genoemd en dan wordt wellicht duidelijk dat het gaat om op trommels gelijkende dozen, afgedekt met een glasplaat met daarin bloemenkransen. Dit soort trommels verscheen in het midden van de 19^e eeuw op begraafplaatsen. Waar dit was en wie er mee begon is onbekend, maar het werd in de decennia daarna een vertrouwd verschijnsel. Graftrommels kwamen in zulke grote aantallen voor dat het verbazingwekkend is dat ze ook bijna weer geruisloos verdwenen.

Hoe zien ze eruit?

De meeste graftrommels hebben een ovale vorm, maar ook andere vormen komen voor: van rond tot vierkant en allerlei variaties daar tussen in. Dat ze trommels worden genoemd heeft te maken met hun vorm, maar zeker ook met het feit dat ze geopend konden worden. Dat was handig voor het onderhoud van de krans erin. Om de kransen goed te laten uitkomen hebben alle graftrommels een zekere hoogte, meestal zo'n 20 centimeter, afhankelijk van de grootte die sterk kan verschillen. Er bestaan trommels met een doorsnede van hooguit 10 centimeter; maar ook heel grote, tot meer dan een meter in doorsnee. Veel graftrommels zijn gemaakt van zink. De oudste trommels zijn echter van ijzer of blik, vaak zwart geverfd. Soms gebruikte men koper of brons. Vele oudere trommels zijn inmiddels weggeroest zodat daarover maar weinig bekend is. Wat alle graftrommels met elkaar gemeen hebben is dat de bovenzijde met een glasplaat wordt afgesloten, want het gaat uiteindelijk om de inhoud: kransen in allerlei vormen, maten en materialen.

Kransen

De trommels hebben als doel de kransen te beschermen. Die waren vaak ook het duurst. Bijna alle kransen zijn gemaakt van kunstmateriaal. Bladen van planten als klimop, druif, eik of beuk werden vaak gemaakt van blik en gebruikt als achtergrond voor bloemen van steengoed. Dat zijn meestal rozen of lelies, maar ook aronskelken en fantasiebloemen komen voor. Allerlei combinaties zijn denkbaar, bijvoorbeeld met varen- of palmtakken erbij. Bijzonder zijn de kran-

sen die gemaakt zijn van glaskralen of echte takken en bloemen. De kunstbloemen en kunstbladen zijn meestal vastgezet op een ijzeren ring en in elkaar gezet met metaaldraad. Blaadjes of bloemen van andere materialen zoals stof en papier komen ook voor. Met de kunstkransen werd geprobeerd de realiteit zo dicht mogelijk te benaderen. Dat deed men zowel in vorm als in kleur waardoor ze soms niet van echt te onderscheiden zijn.

Versijnen en verdwijnen

Graftrommels vonden vanaf het midden van de 19^e eeuw hun weg op begraafplaatsen. Dat weten we van oude foto's of schilderijen uit de jaren zestig van de 19^e eeuw. Hoewel vandaag de dag her en der nog wel oude exemplaren uit het laatste kwart van de 19^e eeuw te vinden zijn, kan niet met zekerheid gezegd worden of dit werkelijk de oudste graftrommels zijn. De meeste trommels zijn namelijk verdwenen. Tot ver in de 20^e eeuw werden graftrommels geplaatst maar na de Tweede Wereldoorlog hield dit snel op. De grote maatschappelijke veranderingen hadden hun gevolgen voor het gebruik graftrommels te plaatsen. Dood en rouwen kwamen meer op de achtergrond en bovendien waren ook de regels voor het plaatsen van objecten op graven strenger geworden. Met deze regels streefden veel beheerders naar orde en eenvoud op hun begraafplaats omdat ze de vernieuwing

op het gebied van de grafcultuur als rommelig en verstorend beschouwden. De regelgeving schoot echter zover door dat alle franje verdween en begraafplaatsen saai, uniforme plekken werden. In die tijd verdwenen graftrommels dan ook in rap tempo.

Waar kwamen ze voor

Vaak is gedacht dat graftrommels alleen op hervormde begraafplaatsen voorkwamen en niet op katholieke. Feit is dat er op katholieke begraafplaatsen nauwelijks nog trommels voorkomen. Dit is in het verleden wel anders geweest. Hoewel de meeste graftrommels nu nog voorkomen op gemeentelijke en hervormde begraafplaatsen kwamen ze feitelijk voor op alle begraafplaatsen; ook katholieke. De trommels werden geplaatst door nabestaanden, verenigingen, klasgenootjes, clubs en bedrijven. Ook burens en vrienden plaatsten soms een graftrommel. Hun laatste groet werd opgenomen in een letterband met vermelding van de afzender.

En nu?

Van de duizenden graftrommels die ooit op begraafplaatsen aanwezig waren zijn er naar schatting nog achthonderd tot duizend te vinden. In Goor is inmiddels een klein museum voor graftrommels opgezet en Evert Jan Halkus uit Twello heeft op eigen houtje inmiddels al bijna honderdvijftig graftrommels gerestaureerd. Sinds kort verschijnen er ook weer nieuwe graftrommels. In moderne materialen en met een eigentijdse vormgeving is de graftrommel daarmee begonnen aan een rentree.

Door Evert Jan Halkus gerestaureerde graftrommels met kransen van glaskralen in Oostzaan

Bescherming

Marion Meulenbroek

Ik voelde me helemaal niet lekker. Hoofdpijn had ik en de pijnstillers waren op. Geen drogist in de buurt en ook niet iemand met een auto. Dus belde ik Sami, die een half uur verderop woont. 'Ik kom onmiddellijk', zei hij.

En inderdaad, een half uurtje later zat hij naast me en vroeg hoe het was. 'Goed,' zei ik, want een ander antwoord is onmogelijk. 'Ik breng je onmiddellijk naar de

drogist. Nog iets anders nodig?' Ik ben alleen en bedoeïenen hebben moeite met vrouwen alleen. Ze voelen zich collectief verantwoordelijk voor haar en zijn gauw bezorgd dat haar iets overkomt. Aan een vrouw in nood valt geen weerstand te bieden en nu maakte ik daar schaamteloos gebruik van. 'Wij beschermen onze vrouwen; zij hoeven niet te werken of alleen boodschappen te doen. Jij moet zoveel, Maryam. Zaken doen met gidsen, voor je eten zorgen, zware beslissingen nemen. Jammer dat je niet iemand hebt om voor je te zorgen hier.'

Altijd thuis

Maar deze bezorgdheid heeft een minder aantrekkelijke keerzijde. De gemiddelde bedoeïenenvrouw in de nederzetting komt nauwelijks de deur uit. Ze kan andere vrouwen in de buurt bezoeken maar daar houdt het mee op. Ze zit thuis tenzij haar man haar meeneemt op een tochtje naar de woestijn of naar zee om met andere vrouwen te gaan vissen. Verder moet ze voor haar man klaarstaan. Die komt en gaat zoals het hem uitkomt en brengt al dan niet gasten mee. 'Breng me thee ... Ik wil me wassen, sluit de slang aan ... Leg het matras daar neer ... Geef me mijn mobieltje.' Het kan heel goed zijn dat het mobieltje dicht bij hem dan bij haar ligt, maar dat maakt niet uit. Zij moet opstaan, niet hij.

Nog erger

Ongetrouwde zwagers zijn nog erger. Sami commandeert zijn schoonzussen alsof het onwillig personeel is. De een schikt zich gemakkelijker dan de ander. Jamila hanteert vaardig allerlei smoezen als het haar teveel wordt. 'Ik kan geen thee maken; de suiker is op ... Sorry, er is helemaal geen eten in huis ... Dat kussentje gaf ik net aan Maryam.' Sami wordt chagrijnig maar kan tegen deze argumenten niets inbrengen. Het gaat hem te ver om de keuken in te lopen en in de kastjes te gluren of er echt niks is. Hij klaagt bij zijn broer maar die geeft niet thuis.

In dit geval staat hij achter zijn vrouw, die acht maanden zwanger is. Samen met het ongeboren kind beschermt hij haar.

Niks gehoord!

De vrouw hoeft zich nergens druk om te maken en niks te weten over zijn inkomen of plannen. En zo kon het gebeuren dat ik Aida, zus van Sami, complimenteerde met het huisje, dat haar man aan het bouwen was. 'Een huisje?' Ze keek verrast. 'Ja, naast dat van Shadia en Ahmad.' 'Oh, leuk! Is het groot?' Ik tekende de plattegrond in

het zand en gaf aan hoe groot het ongeveer was. De muren waren al een meter hoog. 'Wanneer is het klaar?' Tja, dat wist ik niet. 'Vraag dat toch aan je man?' Maar ze keek ineens wat schuw en liet me weten dat ze van mij niks gehoord had.

Geen verstand

Waarom die bescherming? Omdat volgens mannen vrouwen erg emotioneel zijn en hun verstand niet gebruiken; zeker niet in lastige situaties. Een vrouw alleen maakt brokken en brengt de eer van de familie in gevaar. Een vrouw hoort rijk met geduld bedeed te zijn en zonder gemopper en geklaag het leven van alledag het hoofd te bieden. En omdat man en vrouw elkaars spiegelbeeld zijn heeft hij juist niet wat zij wel heeft. Hij mag zijn boosheid de vrije loop laten, hoeft zich niet te beheersen. Is je man met een beetje geduld gezegend dan bof je.

Als vent weggezet

En ik? Ik ben een man-vrouw, die aan de ene kant zaken doet maar ook emotioneel kan reageren. Die soms ongeduldig is; tot schrik van de mannen. 'Verdorie, rotka-meel,' riep ik een keer boos uit, toen die voor de zoveelste keer opstond terwijl ik pas één been over het zadel had. Een man lachte terwijl een andere me peinzend bekeek. 'Je hebt niet veel geduld he!' 'Nee,' gaf ik toe. 'Nou ja, je bent slim; ook met geld.' Waarna we wegreden en ik me weggezet voelde als vent, die het zonder bescherming kan en moet stellen. Behalve dan héél af en toe. Als ze pijnstillers nodig heeft.

Informatie over reizen in de woestijn:
www.hadiyareizen.nl

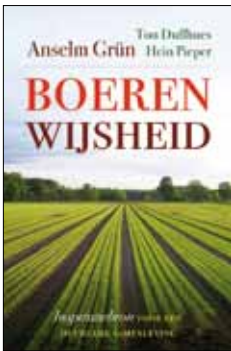
Beziëld verband

Franck Ploum

Hint voor Sint

Er is de laatste tijd veel lezenswaardigs verschenen. De Sint brengt u graag op de hoogte van deze welkome cadeaus. Op sommige ervan komen we nog uitgebreider terug. P.V.

Loes Marijnissen *Vanuit het binnenste van de ziel. Christelijke mystiek, contemplatie en zenmeditatie*, Abdij van Berne 2010; ISBN 978 90 8972 026 9; € 24,50.

Anselm Grün Ton Duffhues Hein Pieper *Boerenwijsheid. Inspiratiebron voor een duurzame samenleving*, uitg. Ten Have 2010; ISBN 978 90 2596 107 7; € 24,90.

Eugen Drewermann *Over moed mededogen en menselijkheid*. Een bloemlezing van kernteksten samengesteld en ingeleid door Bert van der Woude. Uitg. Meinema Zoermeer, 2010; ISBN 978 90 2114 262 3; € 23,50.

Jurjen Beumer *Godzoekers. Van Benedictus tot Oosterhuis*. Met foto's van Stijn Rademaker; uitg. Ten Have 2010; ISBN 978 90 2596 082 7; € 17,90.

Wim Weren *Dood en dan? Stemmen uit de bijbel, echo's in onze cultuur*, uitg. Meinema/Pelckmans 2010; ISBN 978 90 2114 240 1; € 23,50.

Anselm Grün *Hoe moet ik nu verder? Antwoorden op de vragen van het leven*, Terra Lannoo B.V. Arnhem 2010; ISBN 978 90 2098 766 9; € 16,95.

Het rommelt in de kerk, die steeds meer van de mensen vervreemdt en de voeling met de dagelijkse realiteit volledig kwijtraakt. Maar is dit het enige verhaal? De Roerom zoekt naar nieuwe en 'oude' initiatieven waarbij gelovigen het heft in eigen hand nemen en zich hun kerk-zijn niet laten ontnemen. In deze uitgave aandacht voor *Beziëld verband*.

'*Beziëld verband* is een netwerk van mensen en organisaties dat zich verbonden voelen met geloofsgemeenschappen of groepen die op een andere manier vorm geven aan geloven. Door ontmoeting en samenwerking op verschillende terreinen voelen de deelnemers zich geïnspireerd om uiting te geven aan hun beziëling.' Dit zegt de website van dit jonge initiatief. Een netwerk dus, geen nieuwe kerk, maar door samenwerking en ontmoeting elkaar versterken en inspireren. Waar komt dit initiatief vandaan?

Kerk en Ambt

Najaar 2007 verscheen de brochure *Kerk & Ambt, onderweg naar een kerk met toekomst* van het bestuur van de Nederlandse Dominicanen. Hierin werd gepleit voor een andere visie op het priesterambt en een grotere rol voor gelovigen in het beleid van de lokale kerk. Op last van de bisschoppen kon een gepland symposium over de brochure niet doorgaan. Hierop besloot de Dominicuscusgemeente in Amsterdam het stokje over te nemen en vanuit hun 'vrije opstelling' alsnog een grote dag te organiseren rond de brochure. In een bomvolle Dominicuskerk werd er in november 2007 gesproken en gediscussieerd over de toekomst van de kerk. Er werd gedroomd over hoe verder en er werden pamfletten verzameld waarop mensen per provincie hun naam en adresgegevens schreven. Zo kwam er zicht op lokale initiatieven en op mensen die de krachten wilden bundelen.

Daarna heeft intensief vervolgoverleg plaatsgevonden tussen groepen en personen. Hierbij waren de Dominicuscusgemeente, de Amsterdamse Studentenecclesia en de Mariëburgvereniging de kartrekkers. Er kwamen brainstormbijeenkomsten met groepen van veertig tot zeventig mensen over hoe nu verder. Uit dit overleg is de werkgroep *Dominicusberaad* ontstaan. Het heeft tot taak om lokale initiatieven in kaart te brengen en met elkaar te verbinden. Dit om elkaar te kunnen vinden, van elkaars sterke en zwakke kanten te weten, maar vooral om elkaar te bemoedigen en te inspireren.

Beziëld Verband

De term *Beziëld verband* komt van Huub Oosterhuis, die dit oude begrip opnieuw voor het voetlicht bracht in zijn essay *Jij die mij ik maakt* uit 2008. Hij schrijft: 'Waar horen we nog bij? Bij welke gemeen-

schap, bij welke religieuze traditie? Zijn er verhalen waar je bijhoort, die je omvatten, gedichten, een liedje, een schilderij, een landschap, een buurt, een actie, een ideaal, klein of groot? Geloof ik nog in een beziëld verband?' Hij eindigt met de hoop uit te spreken dat er in de ééentwintigste eeuw door het land een keten van beziëldverband-huizen ontstaan die het grote bijbelse verhaal bewaren en alle kunst en cultuur die aan dat verhaal ontbloeid is in leven houden. Onder de titel *Beziëld verband* is het Dominicusberaad van start gegaan met het organiseren van regionale bijeenkomsten: een grote stad, een deel van een provincie, een aantal plattelandsgemeenten. Binnen elke regio wordt gezocht naar vitale gemeenschappen, nieuwe kerkelijke initiatieven, interessante bewegingen op het gebied van kerk en samenleving. Deze gemeenschappen, initiatieven, bewegingen worden vervolgens uitgenodigd om elkaar te ontmoeten. Ze maken kennis met elkaar, leren van elkaar, en zien wat ze te bieden en te halen hebben. Zo ontstaan er dwarsverbanden tussen groepen die elkaar kunnen bezielen. De bijeenkomsten en de voorbereidingen worden gefinancierd door de Mariëburgvereniging en de Orde van de Dominicanen.

Start in Utrecht

Het *Beziëld verband* is op 19 juni van dit jaar begonnen in Utrecht waar zo'n vijftig mensen uit vitale gemeenschappen elkaar, soms voor het eerst, zagen en spraken. Doel van de dag was door ontmoeting elkaar te inspireren en gestructureerd te zoeken naar dwarsverbanden en ondersteuning. Je kunt niet alles zelf. Soms moet je doorschakelen naar anderen. Elkaar echt even zien, beter nog, leren kennen is eindeloos veel beter dan via email of websites. De reacties op de dag waren zeer positief. Op de website van *Beziëld verband* staan verschillende reacties van mensen die erbij waren, zoals: 'Mijn deelname aan deze bijeenkomst heeft mijn hoop op bezielende verbindingen en concrete uitwisseling en hulp beslist versterkt.' Of: 'Op een positieve manier kijken naar en spreken over geloof. En vooral samenwerken waar mogelijk. De verschillende kerkgemeenschappen hebben veel en verschillende talenten!' *Beziëld verband* wil de komende tijd op meer plekken bijeenkomsten organiseren. Voor 2011 staan de regio's Arnhem/Nijmegen, Den Haag, Groningen en Breda/Tilburg gepland.

Kapellen

Redactie

Mariakapel Zijaart (© Foto: Jan van Oort)

Mariakapel Zijaart

Met de inzegening van de Mariakapel in Zijaart zaterdagmiddag 30 oktober jl. is de wens van zuster Germana van Ravenstein in vervulling gegaan. Dankzij vele vrijwilligers, plaatselijke ondernemers, sponsors en het gemeentebestuur is het kapelletje op fantastische wijze gerealiseerd. Het straalt vakmanschap en kwaliteit uit zowel buiten als binnen. Een prachtige aanwinst voor Zijaart. De Mariakapel staat achter het klooster bij de ingang naar de begraafplaats van de zusters franciscanessen. Het stichtingsbestuur koos bewust voor deze plek om het religieuze aspect van het klooster - met vanaf september 2011 een multifunctionele bestemming - terug te laten komen in de nieuwe kapel. Bij de inzegening wees pater Van Delden nadrukkelijk op deze betekenis, die door deze kapel in de toekomst voor vele jaren gewaarborgd is.

Op 2 januari 2008 was de eerste bespreking over 'het idee' en op 6 maart 2010 ging de schop de grond in. Met bijzondere financiële bijdragen door verschillende instanties, waaronder een opbrengst van maar liefst € 6.350,- door een huis-aan-huis-actie in Zijaart, is de bouw tot stand kunnen komen. Het enthousiasme en de gedrevenheid van alle betrokkenen zijn prijzenswaardig. De Zijaartse gemeenschap heeft het kapelletje met trots in gebruik genomen; de grote belangstelling bij de inzegening is daarvan een bewijs. Er waren bij dit evenement zusters franciscanessen aanwezig om ter plekke te genieten van een nieuw gebouw, dat hen herinnert aan het verblijf van de zusters in Zijaart.

Ad van Nunen, Zijaart

Onze kerk

Lopend, fietsend komen de mensen naar de kerk. Wat een drukte hier en het parkeerterrein is al vol. Ik ben in Zijaart bij de Lambertuskerk die tot de laatste plaats gevuld is. Ik moet genoeg nemen met een plaatsje achter in de zijbanken, maar ik kan gelukkig nog wel het altaar zien. Het helderwitte altaar, gehuld in bijna-zonlicht, heeft een heel open en uitnodigende uitstraling. Hier dus niet zo'n mysterieus in donker kaarslicht gehuld altaar zoals je dat vaak ziet in oude kerken. Ook een prachtige ingetogen kruiswegstatie aan de muren, gevat in donker eikenhout en een vrede-uitstralend Mariabeeld, rechts in een nis, in een prachtig blauw kleed. Ik steek daar straks vast wel een kaarsje aan, denk ik.

De H. Mis is intussen al begonnen en het gemengd koor brengt

ons in de sfeer. Ze zingen van 'een droom die mensen samen-brengt'. Mijn gedachten dwalen af. Wat zijn mijn dromen dan...? En leef ik daar ook naar? Of jaag ik 'dingen' na? Ik ben weer in het nu en luister naar de preek. De pater zegt 'veel mensen ontdekken dat je wel genoeg van alles kunt hebben, maar word je daar dan gelukkig van? Er zijn veel zoekers voor wie Jezus van Nazaret of de heilige Franciscus wegwijzers zijn naar een ander geluk; een geluk dat blijvend is en je leven richting geeft en antwoord geeft op vragen naar het waarom van leven en dood.' Het voelt wel goed dit samenzijn. Je hoort er echt even bij al ben ik een vreemde hier.

Na de mis wil ik iemand aanspreken over deze kerk. In de sacristie tref ik pater Ben van Delden en mensen van het parochiebestuur. 'De pater is een belangrijke bindende factor hier' zegt iemand van het bestuur. Op mijn vraag wat een belangrijk kenmerk van deze kerkgemeenschap is, antwoordt een van hen dat er hier vooral een grote saamhorigheid heerst, in deze kerk en in dit dorp. 'En is de kerk altijd zo vol?', vraag ik. 'Ja, zeker wel' antwoordt zij. 'En bijna altijd als er iets georganiseerd moet worden wil iedereen wel iets doen. De kerk is hier een levend deel van de gehele dorpsgemeenschap.'

Omdat het vandaag het feest van de heilige Lambertus is worden we buiten voor de kerk nog getrakteerd op koffie en praten de mensen nog even gezellig met elkaar. Ik voel een soort geborgenheid hier die ook van de kerk zelf uitgaat.

Lucas

Mariakapel Gemullehoekenweg Oisterwijk. Aquarel: Aart van Woensel

Kapellenboek

Van het boek *Huisjes van Ons Moeder* over Brabantse Mariakapellen is een tweede druk verschenen. Paul Spapens, gespecialiseerd in volksgeloof, schreef teksten bij aquarellen van Aart van Woensel. In de herziene uitgave staan verhalen van vier kapellen extra, waaronder de Mariakapel aan de Gemullehoekenweg in Oisterwijk en de kapel van Zegge in Roosendaal. Het oorspronkelijke boek is uitgebreid na vele reacties op de eerste druk. Zowel uitgever als schrijver zijn dusdanig verrast door het succes dat ze denken aan een vervolg. 'Volksdevotie en katholiek erfgoed staan momenteel zeer in de belangstelling', aldus Jan Stads.

Paul Spapens/Aart van Woensel *Huisjes van Ons Moeder* tweede druk; uitgeverij Jan Stads 2010, ISBN 978 94 6032 011 8; € 16,95 Verkrijgbaar in de boekhandel en via www.pix4profs.nl/uitgeverij

De grote parochie

Na de tijd van samenwerkingsverbanden tussen parochies is nu de tijd van de fusies aangebroken. In verschillende bisdommen in Nederland is het uitdrukkelijk beleid om het aantal parochies drastisch te beperken. Het duo juristen Van der Helm/Stassen heeft al eerder handreikingen samengesteld voor parochiebesturen. In hun nieuwe boek pleiten zij voor fusies van parochies en geven zij op een uitvoerige en heldere wijze adviezen voor zo'n fusieproces en voor de organisatie van een grote parochie met meer plaatselijke geloofsgemeenschappen (de vroegere parochies) en initiatieven voor specifieke groepen (b.v. taalgroepen, jongeren). De auteurs spreken van de linkerhand als die van de inspiratie en gedrevenheid en de rechterhand als die van de ordening en organisatie. Hun boek is een boek voor de rechterhand. Ook gaan zij uit van de bestaande machtsverhoudingen en de geldende ambtstheologie binnen de katholieke kerk. Hun realisme met betrekking tot de interne organisatie van de grote parochie is niet terug te vinden in hun visie op de taak van de parochie in onze huidige maatschappij. Een nuttig boek voor de nieuwe parochiebesturen, op voorwaarde dat zij dit aanvullen met een nuchtere analyse van de positie en de mogelijkheden van christelijke geloofsgemeenschappen in onze tijd.

Jef De Schepper

Petra Stassen, Ad van der Helm
Parochie in beweging. Geloven in plaatselijke geloofsgemeenschappen
Uitgeverij Abdi van Berne, Heeswijk
ISBN 978 90 8972 022 1; € 18,50

Euthanasie en geloof

Wie prof. Hans van der Ven uit Nijmegen kent weet dat hij onderwerpen altijd zeer systematisch en rationeel aanpakt. Dat heeft hij nu ook gedaan met een zeer gevoelig onderwerp, euthanasie. Hij heeft alle argumenten die gehanteerd worden voor en tegen euthanasie uitvoerig beschreven en kritisch besproken, zowel de religieuze als de niet-religieuze argumenten. Dat levert een zeer accuraat en grondig overzicht op in de eerste helft van zijn nieuwe boek. Hij beschrijft en analyseert de argumenten daarbij op een nuchtere manier zonder een eigen standpunt in te nemen. Absolute standpunten voor en tegen worden met stevige argumenten gerelativeerd. Dat Van der Ven katholiek theoloog is zie je vooral aan het feit dat hij relatief veel aandacht besteedt aan pauselijke documenten. Daarna doet hij uitvoerig verslag van een onderzoek naar de invloed van levensbeschouwing

op het standpunt van jongeren van 18-19 jaar betreffende euthanasie. Daaruit blijkt verrassend dat deze invloed minimaal is, zowel bij christenen en moslims als bij ongelovigen. Ook het harde standpunt van de katholieke kerkleiding lijkt niet door te werken bij christelijke jongeren. Mede tegen de achtergrond van dit gegeven komt Van der Ven in zijn laatste hoofdstuk met een stuk pastorale theologie dat een eigen standpunt inhoudt: een pleidooi aan de kerkleiding voor een meer open en positieve houding in het debat rond euthanasie. De katholieke visie kan volgens hem alleen in de vorm van een *cultuur van het leven* die het ondraaglijk lijden ernstig neemt, invloed uitoefenen die verder gaat dan de kring van het eigen gelijk. Voor wie enig wetenschappelijk jargon niet stoort, een boek dat zeer verhelderend kan werken in deze moeilijke kwestie.

Jef De Schepper

J.A. van der Ven *Ondraaglijk lijden zonder uitzicht. Euthanasie vanuit religie, moraal en mensenrechten*. Damon 2010
ISBN 978 94 6036 061 9; € 29,90

De Regel van Benedictus

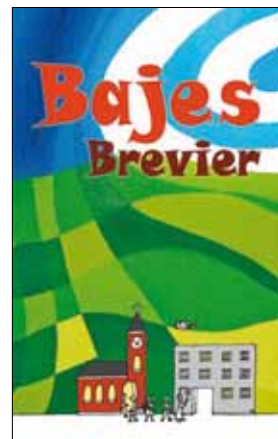
De Regel van Benedictus is niet alleen een basistekst voor benedictijnen, cisterciëzers en trappisten, maar ook voor de hele Europese cultuur. Patrick Lateur vertaalde deze klassieke tekst opnieuw. Ook de Latijnse tekst is afgedrukt. Met deskundig commentaar van monnik Benoît Standaert en Wil Derkse. 'Het ziet er naar uit dat we met velen - ook buiten de kloosters - het inzicht delen, dat, willen we zinvol verder leven en het einde van de eeuw halen, een terugkeer naar de harmonische levenswijze van de monnikenvader Benedictus geen vrijblijvende optie is' zegt broeder Benoît Standaert osb. 'Ik weet uit eigen ervaring dat dagelijks een stukje Regel bij jezelf in circulatie brengen, ook dankzij de uitleg van anderen en liefst flink wat jaren volgehouden, niet nalaten zal kleine en soms ook grotere vruchten voort te brengen', aldus Wil Derkse. Een goede moderne vertaling van de regel van Benedictus past geheel in de groeiende spiritualiteit van deze tijd, waaraan benedictijnen zoals Grün, Notker, Jäger en zij niet alleen, heel duidelijk bijdragen. Niet elke bladzijde in de regel van Benedictus zal de leek-lezer boeien; wel echter het geheel en bepaalde onderdelen zeer. Warm aanbevolen voor mensen die hun religieuze groei willen onderbouwen.

Peer Verhoeven

Patrick Lateur *De Regel van Benedictus*
Uitg. Terra Lannoo, Arnhem 2010
ISBN 978 90 2099 065 2; € 19,95

Bajesbrevier

Woensdag 3 november kwam het *Bajesbrevier voor het A-jaar* uit, een katholiek tekstenboek voor gedetineerden. Justitiepastores hebben gedichten, gebeden, overwegingen en liedteksten geschreven voor Nederlandstalige gedetineerden. Het heeft echter ook een boodschap voor mensen buiten de muren van een strafinrichting.

Het Bajesbrevier is vernieuwd in vergelijking met de eerste versie (voor het C-jaar) van 2009, is uitgegeven door Fortmedia te Vlaardingingen en verkrijgbaar in de boekhandel of rechtstreeks bij de uitgever.

www.fortmedia.nl Prijs € 10,-

Woordjes voor onderweg

Pastor Wim van Essen heeft een boek nagelaten met korte eenvoudige beschouwingen bij het evangelie. Korte preekjes die evangelieteksten van zondagen naar het dagelijkse hedendaagse leven toe lezen. Soms volgt hij een bekend spoor, soms gaat hij een verrassend pad. Steeds weet hij een inspirerende gedachte te leveren om het evangelie eenvoudig in praktijk te zetten. Gedachten voor gelovigen onderweg, die voor predikanten verfrissend kunnen zijn. Daarnaast laat Van Essen zich inspireren door moderne songs van bekende groepen en geeft hij eigenzinnige vertalingen van bekende nummers. Het boek bevat ook een aantal rijmende teksten bij actuele gebeurtenissen, vooral bij zinloos geweld. Dat rijm verzwakt echter de teksten en geeft aanleiding tot moraliseren, wat hij in andere teksten weet te vermijden. Het boek is zijn testament geworden: Wim van Essen is op 27 september plotseling overleden, tien dagen na zijn installatie in de Verrijzenis-parochie te Megchelen (Gelderland).

Jef De Schepper

Pastor Wim van Essen *Tastend naar het licht*
Woorden voor onderweg. Uitg. Relibris
ISBN 978 90 5302 021 0; 198 blz. 5 19,50

Berichten

Redactie

Spiritualiteit

November is voor de vierde keer Maand van de Spiritualiteit met als thema *Tijd maken*. Filosoof en romancier Joke Hermesen schreef het essay *Windstilte van de ziel*. De hele maand november houdt ze lezingen in het land, onder meer in de Selexyz-winkels van Amsterdam, Almere en Den Haag. De Maand van de Spiritualiteit is een initiatief van Uitgeverij Ten Have, KRO en Trouw. Andere uitgeverijen hebben zich hierbij aangesloten met evenementen rond één of meerdere auteurs. In het kielzog hiervan hebben zich ruim honderd organisaties met eigen evenementen op de website van de Maand van de Spiritualiteit gemeld. De KRO besteedt o.a. in het programma *De Wandeling* hieraan aandacht.

Overzicht lezingen Joke Hermesen:
www.jokehermesen.nl
Overzicht alle activiteiten:
www.maandvandespiritualiteit.nl

Tijd maken

Zaterdag 20 november organiseert het Dominicanenklooster Huissen samen met de KRO een symposium over het thema van de Maand van de Spiritualiteit *Tijd maken*. In onze hectische samenleving lijken we geen vat op de tijd te hebben. Maar hoe maak je tijd voor de dingen die er echt toe doen? De bijeenkomst staat onder leiding van Leo Fijen, die over het thema met enkele religieuzen in gesprek gaat. Joke Hermesen spreekt over *Tijd en Ziel*. In de middag workshops met o.a. Joke Litjens en Paul van Geest.

Nadere informatie en inschrijving:
www.kloosterhuissen.nl of (026) 326 44 22.

Byzantijns koor

Ter gelegenheid van hun 60 jarig bestaan zingt het Utrechts Byzantijns Koor o.l.v. Grigori S. Sarolea zondag 12 december om 14.30 u. in de Sint Catharinakerk aan het Kruisbroedershof te 's-Hertogenbosch. Gezien de onderscheiding die het koor heeft ontvangen van de ambassadeur voor Oekraïense zang en cultuur heeft het UBK een plaats binnen de Oekraïense gemeenschappen over de hele wereld verworven.

Meer informatie en kaartjes à € 13,50 bij
W.E.M. Timmermans 06-53622939.

Kerststallenexpositie

Weer wordt de Internationale Kerststallenexpositie in de sfeervolle St. Ansfriiduskerk aan de Jacob Catslaan 28 te Amers-

Kerststal in een Kalebas

foort georganiseerd. Van vrijdag 10 t/m zondag 19 december 2010; op zaterdag van 9.30 tot 17.00 u.; op zondagen van 12.30 tot 17.30 u. en de overige dagen van 9.30 tot 21.30 u. Tijdens de avonden en op zaterdag en zondag zorgen koren voor de vocale omlijsting van deze expositie. Dameskoor Eutere uit Voorthuizen en gemengd koor Menorah uit Harderwijk geven 10 december om 19.30 uur hun Kerstconcert. De entreprijs voor dit concert is € 10,-. Voor de kinderen is er een kerststallen-spielhoek en voor de inwendige mens het Petit restaurant de Herberg. Expositie entree volwassenen € 2,-; kinderen van 4 tot 12 jaar € 0,50. De opbrengst is voor de aankoop van aangepaste speeltuin-toestellen voor de Kinderhospice De Glind.

Meer over dit project: www.sintansfridus.nl
algemene informatie bij Rob Bakker, Vicaris-hove 1, 3834 XG Leusden; (033) 494 77 08 of 06-53196016; e-mail: rob@reflex-systems.nl

Jongeren en missie

Jongeren en Missie heet nu DARE2GO. Onder die naam worden jongeren uitgedaagd voor een periode tussen de 2 en 12 maanden naar Afrika, Azië of Latijns Amerika te gaan om in een compleet andere cultuur te leven en daar hun bijdrage te leveren aan één van de DARE2GO vrijwilligersprojecten. Een unieke ervaring vol zelfontwikkeling gericht op een eerlijke samenleving!

Zie: www.dare2go.nl

Klooster Wittem

Tot 28 november is er in het Redemptoristenklooster Wittem op zondagmiddag een expositie van twee Afrikaanse kunstenaars onder de titel *Yolé Afrika*, naar een kunstcentrum in Oeganda waar vluchtelingen

uit de regio een artistiek onderkomen vinden. De toegang tot de expositie is vrij. Vanaf 5 december is er op zaterdag- en zondagmiddag de jaarlijkse tentoonstelling van kerststallen uit de hele wereld. Toegang volwassenen € 2,50, kinderen € 1,-.

Het volledige programma van klooster Wittem op www.kloosterwittem.nl

Taizé in Rotterdam

De oecumenische broedergemeenschap van Taizé organiseert de jaarlijkse ontmoetingsdag dit jaar in Ahoy/Rotterdam van 28 december 2010 t/m 1 januari 2011. De Protestantse en de Katholieke Kerk in Nederland heeft de gemeenschap daartoe gezamenlijk uitgenodigd. Ter voorbereiding wordt dagelijks - behalve op zondag - een gebedsviering gehouden met broeders van Taizé in de Paradijskerk, Nieuwe Binnenweg 25, Rotterdam Centrum om 17.30 u.; 's zaterdags om 16.00 u.

Informatie en volledige programma:
www.taizeinederland.nl

Augustinuslezing

Prof. dr. Paul van Geest houdt vrijdag 3 december op initiatief van de Stichting *Lève Rolduc* de eerste Augustinuslezing over leven en werk van de heilige Augustinus (354-430) in de voormalige abdij Rolduc in Kerkrade. Het is de bedoeling dat de Augustinuslezing een jaarlijks terugkerend evenement wordt. Centraal in de lezing staan vragen als: Wat heeft Augustinus moderne mensen nog te zeggen? En zijn de antwoorden die hij gaf ook voor ons een houvast en bron van inspiratie? De lezing begint om 14.00 uur. Iedereen is welkom, de toegang gratis. Opgeven tot uiterlijk 20 november bij Stichting *Lève Rolduc*.

info@stichtingleverolduc.nl

Loslaten...

Nel Beex

Een bijna onmogelijke opgave; elke vezel in je protesteert: niet loslaten, vasthouden. Iets of iemand die je echt dierbaar is geworden geef je niet zomaar prijs.

In de Parochie Sint Martinus Kerkdriel moeten parochianen min of meer onverwacht ervaren, dat iets dierbaars je zomaar ontnomen kan worden. De Kerkdrielse Bode meldt: *'De pastores hebben ervoor gekozen om in de weekenden in alle kerken zoveel mogelijk eucharistie te vieren. Dit betekent dat er minder ruimte is voor de woord- en communievieringen, die in de afgelopen jaren een belangrijke plaats in de liturgie hadden ... Er ontstond zo een groep voorgangers die op een heel betrokken wijze de vieringen heeft ingekleurd en de kerkgangers ervoeren dat de woord- en communieviering zijn eigen plaats had. En het schijnbare gemak waarmee de woord- en communieviering nu ter zijde wordt geschoven doet degenen die zich vele jaren daarvoor hebben ingezet pijn ...'*

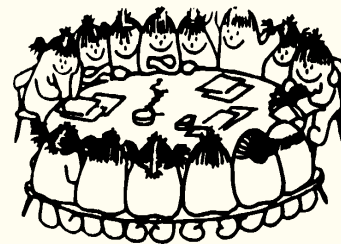
Loslaten is niet gebonden aan een bepaalde tijd of groep, maar toch kan het woord in een bepaalde maand een grotere impact krijgen. Meeleven kan dan van onschatbare waarde zijn. Petrusbode van de Petrusparochie Hilvarenbeek: *'Viering Allerzielen met het dames- en herenkoor. We gedenken die avond al onze overleden dierbaren, heel bijzonder hen die het voorbije jaar vanuit onze kerk gelovig uitgeleide werden gedaan; we noemen hun namen, ontsteken daarbij een lichtje en we bidden voor hen om vrede bij God; en voor wie achterbleven bidden we dat ze vrede leren hebben met het verlies van hun dierbare.'*

Parochieblad 't Klepperke, parochies HH. Lucia en Lambertus in Ravenstein en Huisseling toont een ander facet. *'Op vakantie gaan is en blijft altijd een avontuur. Je bent meer dan ooit afhankelijk van anderen, van vreemde mensen die er misschien heel andere ideeën en een andere leefwijze op nahouden. Het oude vertrouwde geeft je toch altijd wat meer houvast en een gevoel van veiligheid. In ons dagelijks leven is dat ook zo. We proberen allemaal een beetje houvast en zekerheid op te bouwen in ons leven. Dat houvast en die zekerheid vinden we vooral thuis; bij mensen met wie we vertrouwd zijn en met wie we een hechte band hebben ... Ons verlangen om kracht te putten uit onze rijke katholieke traditie mag geen reden zijn de kerk in zijn oude staat van het zogenaamde Rijke Roomse leven terug te brengen. De kerk is gebaat bij schriftgeleerden, die zijn als een huisvader die uit zijn voorraad oude en nieuwe dingen tevoorschijn haalt en deze met wijsheid weet samen te voegen.'*

Nog een mogelijkheid. In Parochieblad van Parochie H. Jozef Cuijk gaat de aandacht uit naar een afbeelding. Met alle mijmeringen van dien. *'Beeld. We kennen veel woorden met het kernwoord beeld, zoals voorbeeld, verbeelding, uitbeelden, inbeelden etc. De meeste interieurs van kerken staan vol beelden van mensen die ergens goed in waren en tot de verbeelding van mensen spraken en spreken. Omdat ze ergens goed in waren werden ze heiligen genoemd. Niet alleen in kerkgebouwen staan beelden; ook in onze dorpen en steden zoals de Dokwerker, het Lieverdje, de Contente Mens, Jan van Cuijk etc. Eigenlijk is elke mens, elk levend wezen drager van iets moois, iets goddelijk moois. Geen wonder dat mensen dit vaak willen uitdrukken in steen en brons, in verhalen, tekeningen, gedichten. Om dit met elkaar te delen en om elkaar daardoor op te roepen om er in je persoonlijk leven je voordeel mee te doen ... Naar beelden van mensen kijken om te zien hoe beeldig mooi een mens kan zijn doet goed, maakt je rustig en geeft je een gevoel van saamhorigheid.'*

En wat zegt het Parochieblad, Parochie Groesbeek ons? Welke gedachten worden ook op ons 'losgelaten'? *'Ik heb leren geloven in geleende woorden. Ik kreeg ze aangereikt van mijn vader en moeder, van de leerkrachten op school en van de kapelaan in de godsdienstles. Zo sprak je in die tijd over geloven. Wil het geloof in ons en in onze gemeenschap overleven, dan moeten we over ons geloof kunnen praten, over taal en woorden beschikken om ons geloof uit te drukken. Want we geloven met ons hart, zegt Paulus ... Wil alles wat we in onze parochie doen en vieren werkelijk een bron van inspiratie en een fundament van ons leven worden dan kan dat alleen als we er woorden voor hebben, als we er ons eigen verhaal bij kunnen vertellen, als alles wat we doen en beleven in onze parochie ook een deel wordt van ons dagelijks leven. Komt allen en werkt mee aan een nieuwe toekomst.'*

In Parochie HH. Petrus en Paulus Tilburg staan dit jaar veel extra activiteiten in het teken van 'het Woord'. De Zeskrant: *'Wie de joodse uitlegtraditie van de bijbel ondervraagt, krijgt te horen dat in den beginne de Tora bij God was, nog voor hij hemel en aarde schiep... In de Pauluszaal is een kleine tentoonstelling ingericht met kopieën van enkele miniaturen het Woord in beeld uit het wereldberoemde Getijdenboek van Katharina van Kleef ... Ook groepen van 6, 7 en 8 van basisschool Christoffel kwamen in het kader van het parochieproject rond het Woord naar de kerk om te luisteren naar het scheppingsverhaal. Na afloop ontvingen ze de op-*

Uw parochieblad

dracht om bij dit verhaal te tekenen. De tekeningen werden beoordeeld door een jury. De mooiste waren te zien in de Pauluszaal.' Van deze parochie ontvingen we ook 'De Cursuskrant' met het jaarprogramma 2010-2011. Van de Parochies Tilburg-West en de Protestantse Gemeente van Tilburg en omstreken. Boeiende onderwerpen. Zie hiervoor ook www.kerkwest.nl

In de Parochie Stratum ontmoeten zieken en gezonden elkaar op de jaarlijkse ziekendag. Vijf Sterren Blad vertelt ons daarover. *'De jaarlijkse ziekendag is een groot succes geworden. De opkomst was groot.... De Roostenzangers hebben deze dienst extra glans gegeven. Het thema 'zieken en gezonden ontmoeten elkaar' kwam ruimschoots aan bod en tijdens de koffie in de multifunctionele ruimte waren vele mensen met elkaar in gesprek. Zo kwam het zonnebloemmotto 'Beleef het samen' goed tot stand. De Zonnebloem Stratum kan altijd nieuwe vrijwilligers gebruiken, vooral om zieken een eenzame mensen te gaan bezoeken. Dus, heeft u enkele uurtjes vrij, help ons dan om ons mooie en dankbare werk voort te kunnen zetten.' Wie laat dit verzoek niet zomaar over zich komen en geeft er gehoor aan? Bedankt alvast.*

In Kerkbode, parochie Edith Stein Vught komt de Commissie Oecumenische Vesperdiensten van het Beraad van Kerken 's-Hertogenbosch aan het woord. *'Vanuit het Beraad van Kerken 's-Hertogenbosch organiseren wij voor eenieder die op eigen wijze naar het feest van Kerstmis wil toelven op alle zondagen in de Adventstijd oecumenische vesperdiensten. Met deze vesper willen wij vieringen neerzetten voor mensen uit de volle breedte van de samenleving... Met toegankelijke en eigentijdse teksten, liederen en gebeden.... Ze worden gehouden in de Grote kerk aan het Kerkplein te 's-Hertogenbosch. In het hart van de stad. Op alle Adventszondagen 26 november en 5, 12, 19 december om 17.00 u. U bent van harte uitgenodigd deze vesperdiensten mee te vieren en te beleven.'*

Het gat

Jan Joris Rietveld

Ir. Jan Rietveld (1953) uit Geldrop is missionaris in Brazilië. Met de regelmaat van de klok schrijft hij vandaaruit *Brieven* waarin hij zijn lotgevallen en vooral die van zijn mensen vertelt. Prachtige, zeer menselijke en bewogen verhalen zoals *Het gat* over 'z'n woord houden' in Brief 46 van augustus 2010.

Het regende dat het goot. Inmiddels was het ook nog aarddonker geworden. Ik moest een mis lezen in het gehucht Campos in het schoolgebouw-tje aan de andere kant van de rivier. In het algemeen verandert een droge bedding na een hevige onweersbui in een woeste stroom waar je met geen mogelijkheid overheen komt. Bovendien kende ik de toestand van de weg niet; hele delen kunnen weggespoeld zijn of verzand of er kan een glibberige kleilaag bloot zijn komen liggen, waar je met de auto geen enkele grip op hebt. Ik zag licht door een open deur naar buiten vallen en besloot inlichtingen te gaan vragen. Op mijn roep kreeg ik een bars antwoord. Er zijn de laatste tijd veel overvallen geweest en de mensen zijn bang. Toen ik in de lichtbundel trad, zagen ze wie ik was en werd ik binnen genodigd. Het was het huis van João de Biluca. Ik werd in de keuken aan de tafel gezet en kreeg een pan jatobavruchten voorgeschoteld. Het werd al snel duidelijk dat

ik niet moest denken om naar de overkant te gaan. Dat was onverantwoord; de rivier stond vol water en de andere oever was zo glibberig dat je daar nooit tegenop zou kunnen rijden. Zelfs naar huis gaan, raadde hij me niet aan. Nou, dan in ieder geval wat kletsen. Natuurlijk begon het gesprek over de regens. De meeste mensen verwachten geen goed regenjaar en ook senhor João, van nature wat depressief, bleek deze mening te hebben. Ik vroeg hem waar hij zijn gezin mee had onderhouden al die jaren. Hij antwoordde dat hij veehandelaar was, een moeilijk beroep. Maar hoe ben je daar dan in terecht gekomen? Zijn vader had nogal wat vee gehad en hij hield van dieren. Toen hij jong was begon hij wat vee te mesten en te verkopen en dat nam geleidelijk toe. Op een gegeven moment had hij 24 runderen en die verkocht hij: zestien aan één koper en acht aan een andere. Grootvee krijg je nooit direct betaald; normaal gaat daar een maand over heen en soms zelfs meer. Hij had goede informatie over de kopers gekregen en droeg het vee over. Na enkele weken werd hij gewaarschuwd dat de kopers hem belazerd hadden en op het punt stonden om naar Brasilia te vertrekken, met de noorderzon natuurlijk. Toen hij bij hun huis aankwam stond inderdaad de vrachtwagen

volgeladen en het enige wat hij nog kon loskrijgen was een nieuw bankstel, een ijskast en een bank. Die werden hem later ook nog afgenomen door de politie, want ze waren van de winkel. Hoe moest hij nu de eigenaars van het door hem verkochte vee betalen? Hij kreeg de raad om zelf voor drie jaar naar Rio de Janeiro te vertrekken. Die mogelijkheid werd direct verworpen. Zijn vader had hem opgevoed vanuit de gedachte dat een echte man altijd eerlijk was en zijn schulden betaalde. Hij moest dus geld gaan verdienen om de runderen terug te betalen. Er was maar één uitweg: bakstenen maken. Niet ver van waar hij woonde lag een stuk vuurrode lateriet grond, hij huurde dat, arrangeerde een ander terrein vol houtopslag die hij als brandstof zou gaan gebruiken en ging aan de slag. Grond uitgraven, mengen met water, de massa in een houten rekje met de vorm van vier bakstenen slaan en dit eindeloos herhalen. Vervolgens de stenen eerst laten drogen in de zon en dan gaan stapelen en drogen met vuur. Hij was hele nachten bezig om het hout op een ossenkar te laden en naar de stookplaats te transporteren. Bijna zes jaar had hij nodig om al zijn schuldeisers te betalen en ondertussen zijn jonge gezin, dat inmiddels was uitgegroeid tot vier kinderen, te onderhouden. Er

bleef toen nog één schuldeiser over. Op de markttag in Juazeirinho waarschuwde hij die dat het geld er was; hij kon het bij hem thuis komen ophalen. Renato kwam hem de volgende zondag bezoeken. Het hele verhaal werd nog eens verteld waarop Renato vroeg of hij de kleigroeve mocht zien. Ze liepen naar de betreffende plek en kwamen daar voor het immens grote gat te staan waar de bakstenen gemaakt waren, die hadden geëindigd om een groot deel van de gebouwen van Santo André op te trekken. Renato, die vrolijk gepraat had, viel stil. Hij bleef maar kijken. Uiteindelijk haalde hij de schuldbrief uit zijn zak, verscheurde die in heel kleine snippertjes en gooide die in de groeve met de opmerking "Dit geld wil ik niet hebben!". Senhor João zei tegen mij "Als je het gat wil zien dan kan dat nog, want het ligt er nog steeds". Het was te donker en het regende teveel maar een paar dagen later ben ik natuurlijk gaan kijken. Inderdaad lag daar de kleigroeve. Het bewijs dat er mannen zijn die hun woord houden.

*Um abraço forte,
Jan Joris*

Spiritualiteit

Regelmaat, eenvoud, eerbied, waarachtigheid, zuiverheid, matigheid, trouw zijn woorden die aan bod komen voor wie zich verdiept in de *Spiritualiteit van Benedictus*. Zijn levenswijsheid en inzichten inspireren ook veel mensen buiten de kloostermuren. In vijf opeenvolgende woensdagmiddagen van 14.00 tot 16.30 uur kennismaken met de Leefregel en spiritualiteit van Benedictus. Woensdag 17 november start de reeks begeleid door broeder-monnik Adri Kortekaas in Benedictushof van de Abdij van Egmond.

Aanmelden: (072) 506 14 15;
e-mail: benedictushof@abdijsvanegmond.nl

Wandeling

Zaterdag 11 december organiseert Benedictushof van de Abdij van Egmond een *Meditatieve Wandeling* van circa 5 kilometer - grotendeels in stilte - in de sfeer van de Advent door de duinen van Egmond. Dit als voorbereiding op Kerstmis. De Wandeling start in Benedictushof om 14.00 met inleiding en pelgrimszegen door broeder-monnik Adri Kortekaas. Terug in Benedictushof is er tijd om ervaringen uit te wisselen. Nadien mogelijkheid deel te nemen aan de Vesperdienst van de monniken in de Abdijkerk.

Info: abdijsvanegmond.nl; aanmelden: benedictushof@abdijsvanegmond.nl

“ Aanhaling- Steken”

Cees Remmers

* ‘Wie niet zoekt vindt ook niets. Het water van de rivier stroomt niet vanzelf naar mensen toe. Als mensen water willen scheppen moeten zij gaan zoeken naar waar het water stroomt.’

Hildegard van Bingen

* ‘Ik ben tot de conclusie gekomen dat wij als Kerk voor eens en voor altijd moeten ophouden om de haverklap de wereld de les te lezen. Sommige van onze lessen bleken naderhand vals te zijn, te absoluut, te dubbelzinnig of ten eigen bate. Vandaar dat onze eigenlijke boodschap geen gehoor meer vindt. De boodschap die aan de basis van alles ligt is dat er één God bestaat, die van deze wereld houdt dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft.’

Kardinaal Silvestrini

* ‘Bescheidenheid is dikwijls eerzucht die haar tijd afwacht.’

Cees Buddingh

* ‘Ik vind het een probleem van deze tijd dat we het verlangen niet meer hebben om dat wat we geloven, dat waar we diep in ons hart van overtuigd zijn, onder woorden te brengen en erover van gedachten te wisselen. Dat onderwerp is zoals vroeger seks tot taboe gemaakt.’

Jan Willem Otten

* Een kip sprak peinzend tot ‘t ei ‘Wie was er eerder ik of jij? De wijsbegeerte mag misschien op deze vraag geen antwoord zien, maar ik heb wat men ook mag zeggen nog nooit een ei een kip zien leggen.’

Kees Stip

* ‘Het ligt niet aan de Kerk; de kerken zijn te groot!’

Onbekend

Rozenkrans

Toon van Beek

We zitten op de A58 bij Eindhoven en de jonge chauffeur rijdt stevig door. Toch voel ik me op mijn gemak, al heb ik graag zelf het stuur - de touwtjes - in handen. De jongeman speelt vaak voor Bob en ik weet dat hij een zeer serieuze Bob is; hij drinkt geen druppel alcohol als hij met vrienden op stap is. Aan achteruitkijkspiegel van zijn afgeragd Opelje hangt een rozenkrans; zo'n weggeef-exemplaar van goedkope kunststof uit China, denk ik, hoewel devotionele kitch veelal uit Italië komt. Dit type ligt vaak in Mariakapellen om mee te nemen. Een rozenkrans als give away, in het geval van mijn reisgenoot een hebbedingetje voor een jonge Brabander. Ik bekijk het plastieke kruisje. Ik vraag hem waarom de rozenkrans er hangt. Het antwoord is een typisch mengsel van bijgeloof, een vaag idee van de oorspronkelijke betekenis en de nadrukkelijk uitgesproken wens dat de rozenkrans hem beschermt in het verkeer. Zijn oma, zegt hij, had ook een

rozenkrans en is 95 jaar geworden! Deze totaal vrije manier van omgaan met rituelen, voorwerpen en gebruiken is kenmerkend voor de jongeren. Ze zijn nogal onwetend als het gaat om het christelijk geloof. Wel staan ze open voor informatie over de rijkdom van het katholieke geloof. Maar wie vertelt het ze? Ik greep de rozenkrans aan om onderweg naar Maastricht

van alles te vertellen. Hoe ik vroeger op mijn knieën op de kokosmat het rozenhoedje moest bidden. ‘De kokosmat drukte diepe ruiten in mijn knieën’, lachte ik. ‘Toen ik te veel wiebelde kreeg ik een flats om mijn oren van mijn oudste zus.’ Met zijn ogen strak gericht op de remlichten voor hem, vroeg hij verbaasd: ‘Een kokosmat? Wat is een kokosmat?’

